

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav Bohemistiky

Bakalářská práce

Legenda o svatém Janu Nepomuckém

Vypracovala: Tea Mucková

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Věra Pospíšilová

České Budějovice 2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, 23. července 2008

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Věře Pospíšilové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace

Při čtení svatojánské legendy se seznamujeme s typickými znaky hagiografie. Ta v době baroka zažívala jeden z vrcholů své existence, který byl spojen se snahou českého barokního katolicismu přesvědčit lid o tom, že kacířství je znakem špatného národa a tudíž je důležité, upevnit víru, a to jakýmkoliv prostředky. Tomuto záměru přesně odpovídaly legendy, které vypovídaly o životě a sblížení s Bohem u příkladných křesťanů. Zároveň plnily funkci spojit náboženské autority s prostým lidem. Proto byly legendy zasazeny do prostoru, který byl všem známý. Bylo nutné zdokonalit obrázek křesťana, který svým příkladným životem prošel jako zkouškou, za níž mu byl odměnou vstup do nebe. Nebylo však rozhodující ukázat osobu svatou, či blahověčenou. Důležitý byl odkaz správného křesťana. To splňuje i legenda sv. Jana Nepomuckého, jako někoho, kdo za cenu života udržel zpovědní tajemství

Postupným odhalováním pravdy o svatojánské legendě jsme dospěli k závěru, že je tento text záměrně upraven, aby odpovídal funkci své doby. Legenda provázena několikerým vystoupením zázraku jen utvrzuje obecně platné mínění o výkladu legendy.

Odborné studie zabývající se postavou Johánka z Pomuku potvrdily fakta, která popírají realistický pohled na svatojánskou legendu. Jeho trýznivá muka; pravý den, kdy Johánek zemřel, či jaká byla příčina světcovi smrti.

V práci bylo nutné zhodnotit dobový kontext spolu s několika významnými osobami v životě sv. Jana Nepomuckého.

V pozadí nezůstává ani dlouhé období cesty ke svatosti. Píkle, které se děly v moci církevní i světské. Doba však vyžadovala své. Bylo nutné obrátit lid k víře v Boha, který umí pomáhat, ale zároveň i krutě trestat.

Svatojánská legenda byla sice výdobytkem své doby, ale i dnes ukazuje pohled na církevní svět. Lidská krutost světské moci k tomuto závěru nakonec sama pomáhá. Lidé jsou spoutáni svou vírou a svou pravdou, jsou však zároveň slepí k ostatním skutečnostem.

Pravdou zůstává, že se Jan Nepomucký stal obětním beránkem vysoké moci, na kterou žádný obyčejný smrtelník nedosáhne. Každý, kdo má moc, stává se jejím otrokem a krutými způsoby využívá její síly. Stejně tak, jako král Václav IV. I když se zápisem do knihy ukázalo ještě několik dalších možností příčiny Johánkovi smrti, díky vědeckým analýzám dosáhla tato záležitost k pravdě. Nic však nemění na tom, že Jan Nepomucký byl mučedníkem, kterému bylo Bohem dáno, aby trpěl za vinny ostatních hříšníků. Nebyl sice zpovědníkem královy manželky, ale byl zbožným člověkem, který se ocitl v nepravou chvíli na nesprávném místě.

Při zkoumání svatojánské legendy jsme vycházeli z díla Bohuslava Balbína a Václava Hájka z Libočan, neboť právě oni jsou velmi výraznými literáty, kteří se podíleli na vytvoření dvou Janů z Nepomuku.

Annotation

Upon reading St. John's legend we get acquainted with the typical features of hagiography. Writing of hagiographies experienced a peak during the baroque period when it was linked with the effort of Czech Catholicism to persuade people that heresy is a mark of a bad nation and in this context it was deemed necessary to strengthen the Catholic faith by whatever means at hand. Composition of legends about the life and approximation to God, of the exemplary Christians, illustrate this effort perfectly. At the same time hagiographies linked the Church authorities with the common folk. For this reason the legends take place in a setting familiar to all. It was necessary to improve the image of Christian who by living a righteous life was rewarded with the entry into heaven. It was not however decisive to portray the person as saintly or beatificated. Important was the legacy of a righteous Christian. This is accomplished in the legend of St. John Nepomuk who paid with his life for keeping his confessional secret.

Gradually uncovering the truth about St. John's legend we came to the conclusion that the text was purposefully altered to meet the demands of the period of its composition. Several instances of miracles in the legend only affirm the commonly held interpretations of the legend. Scholarly studies about Johannes Nepomuk confirmed facts that disqualify realist outlook on the legend; his tormentous agony; exact day of Johannes' death or the causes of his death. In the work it was necessary to assess the context of the period together with several important people in the life of St. John Nepomuk. Other issues that shouldn't be overlooked are: his long path to sainthood; intrigues among both the Church and secular authorities. The period had its demands however, it was necessary to bring people back to the faith in God who can assist but can also punish cruelly. The St. John's legend was a product of its time, but nevertheless it sheds light on the world of the Church, even today. People are bound by their faith and their truth but are blind to other verities.

Truth remains that St. John of Nepomuk became a sacrificial lamb to a high power, that ordinary mortals have no way of reaching. Everyone who holds power becomes its slave and tyrannically exploits its might just like Vaclav IV. Even though that the record in the book revealed other possible causes of Johannes' death, thanks to scientific analyses this issue can now be considered truth. It doesn't change the reality of St. John's martyrdom, martyrdom bestowed by God for the errors of other sinners. He was not the confessor of King's wife but he was a pious man that found himself in wrong place in wrong time. In studying the St.

John's legend we relied on the works Bohuslav Balbin and Vaclav Hajek of Libocany, for they are the two notable authors responsible for the creation of two Johns of Nepomuk.

Obsah

Kapitola.....	Strana
1. Úvod.....	10
2. Legenda.....	10
3. Legenda svatojánská	11
4. Kořeny hledejme u Karla IV.	12
5. Vláda Václava IV.	13
6. Velké schizma.....	14
7. Jan z Jenštejna	15
8. První spor	15
8. 1 Druhý spor	16
8. 2 Třetí spor	16
9. Osudný to den pro nevinné	18
10. Johánek z Pomuku	20
11. Smrt Jana Nepomuckého očima současné vědy.....	21
12. Václav IV. a Jan z Jenštejna po smrti Johánka z Pomuku	23
13. Cesta Jana Nepomuckého ke svátosti	24
14. Nejdříve blahořečení	27
15. Svatořečení	29
16. Relikvie.....	31
17. Zázraky.....	32
18. Atributy	36
19. Vznik legendy	38
20. Nenávist a pochyby	43
21. Závěr.....	48
22. Použitá literatura	49
23. Seznam příloh.....	50
I. Příloha č. 1	51
II. Příloha č. 2	52
III. Příloha č. 3	53
IV. Příloha č. 4	54
V. Příloha č. 5	55

VI. Příloha č. 6	56
VII. Příloha č. 7	56

1. Úvod

Svatý Jan Nepomucký. Generální vikář, který se kvůli politickým nešvarům ocitá na nepravém místě. Člověk bez viny musí nést kámen, který mu byl intrikami pověšen na krk. Ani svojí obětí si nepřivodil klid, který by mu jako služebníkovi božimu náležitě patřil. Jeho cesta bude ještě trnitá a často i velmi tajemná. Poznáme život i smrt nevinného člověka, který se stal obětí lehkomyšlného krále. Pohlédneme na svatojánskou legendu a s ní spojené politické pikle, zázraky a jiné zajímavé události v naší zemi od doby vlády Karla IV.

2. Legenda

Tento epický literární útvar pochází z latinského slova *legenda*, což v překladu znamená *k přečtení*. Legendy zachycují životy svatých. Cílem je ukázat osobnost světce jako vzor víry. A to jednak jako někoho, kdo z boží vůle konal zázraky, či pro svou víru podstoupil mučednickou smrt. Na počátku se legendy předčítaly v kostele, a to v den, který byl zasvěcený příslušnému svatému. Postupem času docházelo k vytváření obecných motivů, které pak byly přenášeny z legendy jednoho světce na legendy jiné. Život konkrétního světce tak byl mnohdy do velké míry zastřen. Předností legend je věrné zachycení sociálního prostředí. Zprvu tedy byly tradovány ústně, později se zapisovaly a to jak formou veršovanou, tak prozaitskou. Tvořily se i sbírky legend, tzv. *pasionály*.

V době baroka se stává nejrozsáhlejším odvětvím v literatuře. Legendistika se v této době týkala hlavně prostředí českého duchovenstva. Jedním z důvodů bylo i to, že se legendistika stala vhodným prostředkem k výchově lidu. Doba si dala za cíl poznání Boha skrze svět. V českém prostředí se vyskytovaly i legendy o cizích světcích, například španělská legenda o svatém Isidorovi, dále o sv. Ignáci aj.

3. Legenda svatojánská

Legenda zachycuje život svatého Jana Nepomuckého, jako mučedníka zpovědního tajemství. Důležitým motivem je král Václav IV., který hraje při vzniku kultu rozhodující roli. Král byl znám krutou povahou, neboť si svůj vztek často vybíjel na nevinných lidech. Ani jeho manželka nemohla snášet královy výstupy, proto se raději zaslíbila Bohu. To se však stalo osudným pro Jana Nepomuckého. Král si nechá zpovědníka své ženy povolat, neboť on, tedy Jan Nepomucký, musí o tajemství královy ženy vědět nejvíce. Jan Nepomucký však jako zbožný muž, nemůže trápení královny Johanny vyradit. *Zhrozil se tak nešlechtné žádosti muž boží a vážnou i svobodnou řečí, jak by to, čeho žádá, těžký hřích byl, vyjádřil; pročez napomínal krále, aby od své všetečnosti upustil a, což neslušného jest, nikoliv nežádal.*¹ Krále to rozlítlo natolik, že si autor svatojánské legendy neodpustil další poznámku o králově krutosti. *V brzkém potom čase zjiřil se neduh královský; poslal byl kuchař královský na tabuli nedobře upečeného kapouna, tím oučinkem tak rozlítl Václava, na všelikou vlídnost zapomena, poručil téhož kuchaře k rožnu přivázati a u ohně péci.*² Tento čin nenechal klidným ani zpovědníka Jana. Snažil se králi vysvětlit, jak je celá tato záležitost krutá a závažná. Král ho za jeho opovážlivost nechal uvěznit. Nedlouho poté ho však s omluvou propouští. Sám Johánek ví, že od krále nebude mít klid, pokud mu nevyzradí zpovědní tajemství jeho ženy. Johánek měl bohužel pravdu. Král ho nechal opětovně uvěznit, přičemž nevynechal ani kruté mučení. Balbín nezapomene v legendě podotknout, že král velice rád oslovoval svého kata jako Kmotra. Král se však i tentokrát uklidní a Jana nakonec propouští s tím, že nikomu nic o předcházejícím dění neprozradí. Johánek však stále tušil, že tato hrůznost nemá ještě konce. Dokladem je jeho následné kázání. *Maličko uzříte mne etc., již nemnoho mluvíti budu s vámi, často opakujíc veselým a libým obličejem, že pro zákon Kristův smrt podstoupí, zřejmě předpověděl. Na to, pln jsa ducha prorockého, s hojným pláčem, následující způsob v království Českém a brzo příští ouzkosti vypsál. Kacířstvo že z pekla povstane, jímž se věci světské i duchovní smísí a žádného rozdílu nebude; chrámové všickni a klášterové že ohněm pálení budou, někteří pak lidskou rukou boření, duchovní a řeholníci rozličná trápení a muky podstoupí, slovem, že téměř dokonalá zkáza Círкви země česká nastává.*³

---

¹ Kalista 1941, 155 – 156

² Kalista 1941, 156

³ Kalista 1941, 157

Jednoho dne se Johánek vydá do Staré Boleslavi. Při návratu domů ho však zahlédl král. Johánka překvapil a dal mu na vybranou. Buď vyzradí tajemství, nebo ho utopí. Johánek však odmítl. Král ho nechal svrhnout do Vltavy. Stalo se tak 16. května 1383. V tomto okamžiku se v Balbínově legendě objevuje jeden ze základních motivů legendy, tedy zázrak. *Smrt, již Václav zatajiti mínil, ihned nebeské zázraky vyjevily, ohnivý plamen, který se při jeho narození ukázal, tentýž mrtvého a do nebe se ubírajícího osvítil, tak, že se celá Vltava rděla; tuť bys byl spatřil nesčíselný počet velmi jasných světél, jakoby oheň s vodou v mír vešel a po vodě splejval; a právě tehdáž rozmohla se voda a šířeji vlny se zdvíhaly u velikém množství a větší světla tělo svatého mučedníka po vodě vyprovázela, jiná předcházející, jiná za ním jdoucí, nejináče jakoby mu průvod dávala.*⁴ Řeholníci se postarali o jeho tělo. Když mu kopali hrob v chrámě Sv. Víta, našli mnoho pokladů, což pokládali za odměnu, která byla důsledkem jejich počínání.

Královna Johanna si kladla smrt Jana Nepomuckého za svou vinu. Zemřela nedlouho poté, 1. ledna 1387.

4. Kořeny hledejme u Karla IV.

Ocitáme se v období 50. let 14. století. Pro tyto časy jsou typické politické úspěchy Karla IV., který své postavení naplno upevňuje díky svým činům, jako je roku 1355 získání římské císařské koruny a vydání říšského zákoníku, tedy Zlaté buly roku 1365. Karel IV. jako velká osobnost našich i světových dějin, má právě tu nejjistější půdu pod nohama. Abychom nezůstali jen u úspěchu politických, pohlédněme i do jeho osobního života, který až k nevíře ovlivní dění kolem Jana Nepomuckého. 26. února 1361 se králově manželce Anně Svídnické narodil v Norimberku ponejvíc vytoužený prvorozený syn. Následník trůnu, otcův triumf, spatřil světlo světa. Karel IV. pojal tuto událost řekněme až hanlivě "jako malé dítě". Svou radost dal najevo tím, že hned druhý den rozeslal tuto informaci mezi všechny evropské panovníky, se kterými udržoval styk. Svou radost podal následujícími slovy: *S potěšením vás činíme trvalými účastníky naší radosti oznamujíce vám, že jsme dostali od naší nejdražší manželky syna, zrozeného ve znamení šťastné hvězdy. Radujte se tedy! A necht' vás hřeje nejkrásnější naděje, že když klína naší Jasnosti chová základ početného potomstva, nemůže již trpět škodlivým nedostatkem králů. Nám, poněvadž i ostatním knížatům se rodí synové, necht' je to k slávě a poddaným ke štěstí. Vyprošujte tedy společnými modlitbami od božské*

---

⁴ Kalista 1941, 157 - 158

prozřetelnosti, aby tomu, komu poskytla možnost se narodit, propůjčila i dlouhý věk a komu udělila život, aby mu dala i schopnosti. ⁵ Dále ve vši radosti odpustil rodnému městu za svého syna zaplacení říšské daně, či udělil rozsáhlou amnestii vězňům. Roku 1362 však Karla IV. zasáhne tragická událost, a to smrt Anny Svídnické při porodu druhého syna. Tato tragédie jen zesiluje pouto mezi otcem a synem. Karel IV. je na svého syna až nezvykle hrdý. Jako důkaz uveďme korunovací prince Václava. Na ní samotné by nebylo pranic zvláštního, pokud by se nekonala již dva roky po Václavově narození, tedy 15. června roku 1363. Je zřejmé, že nemohly být dodrženy všechny předpisy korunovačního procesu. Celá tato záležitost si však ve své době nenašla žádného odpůrce. Nikdo se nedokázal postavit na odpor tak mocnému císaři. Jediný, kdo se nezalekl, byl samotný arcibiskup Arnošt z Pardubic. Bohužel krále rozčílil natolik, že přes svůj odpor k takovému znevažení symboliky celého korunovačního aktu musel arcibiskup s korunovací souhlasit a dle předpisů jí i nakonec sám vykonat.

Václav IV. byl celé své dětství vychováván jako syn císařův, jako budoucí císař. Nebyla mu poskytnuta výchova pro královici typická, tedy výchova v rytíře - bojovníka. Sám Václav IV. nikdy ve svém životě nebojoval. Tato výchova jistě přispěla k Václavovu charakteru, který se odrazil i v jeho vládě, které se ujal po smrti svého otce Karla IV. , tedy 29. listopadu 1378.

5. Vláda Václava IV.

Na počátek vlády Václava IV. by byl otec Karel IV. patřičně hrdý. Nebylo však v králově charakteru vydržet dlouho takto vládnout. Václava IV. jako by vládnutí přestalo bavit, stejně tak jako neustálé jednání s církví, které se prohloubilo v době *velkého schizmatu* ⁶. Václav se ale neobrací na zkušené rádce, jejichž pomoci ve vši vážnosti využíval jeho otec Karel IV. Uchyluje se ke kontaktu se zemany a nevýznamnými šlechtici, které rychle povyšoval do dvorských hodností. Tito noví "služebníčkové" však počali krále jen využívat a uchylovat se pouze k vlastním potřebám, vlastnímu povýšení. Král netoužil po nudných rozpravách o problémech v zemi, nýbrž se obracel k veselým konverzacím a radovánkám s prostšími lidmi. Postupem času se Václav IV. nechává izolovat, neboť si až nezdravě zvykl na to, že jeho "rádci" vše vyřeší a zařídí. Už roku 1384 je celá moc v rukou několika příslušníků nižší šlechty a král Václav IV. se stává pouhým nástrojem.

---

⁵ Spěváček 1986, 30-31

⁶ viz níže

6. Velké schizma

Roku 1378 se stalo mnoho rušných událostí. Nejen, že zemi zastihla tragická událost, jako byla smrt Karla IV., ale v témže roce umírá i papež Řehoř XI. Ten k radosti Italů před svou smrtí přesunul papežské sídlo z Avignonu do Říma. Sám byl Francouz, tudíž to byl "malý akt od velkého člověka". Po jeho smrti se tedy právem obyvatelé Říma obávali, že nově zvolený papež přesídlí zpět do Francie. Aby k tomuto nedošlo, volali po tom, aby byl nový papež z Říma či Itálie. Jejich přání však kardinály vyslyšeno nebylo. Novým papežem byl jmenován Bartolomeo di Prignano z Bali, který následně přijal jméno Urban VI. Velice brzy však všichni poznali, že se nechová tak, jak by papež měl.⁷ Hned v létě roku 1378 ho opouští celý kardinálský sbor, který byl většinou tvořen Francouzi. Ukazuje se nám zde další zvláštnost této doby, papež byl bez kardinálů. Ti o něm prohlašovali, že je Antikrist a démon. Urban VI. si z toho však těžkou hlavu nedělal a odpověděl jim tím, že si zvolil kardinály nové.⁸ Zrazení kardinálové se pomocí korespondence obracují na francouzského krále Karla V., který jim odpovídá svojí podporou. Kardinálové si tedy volí papeže nového, a to Roberta Ženevského, nebo-li Klimenta VII., který ihned opustí Itálii a vrací se do Avignonu v jižní Francii. Od 20. září 1378 měla tedy církev papeže dva. Tato situace nemohla zůstat bez odezvy. Urban VI. svého konkurenta exkomunikoval, avšak Kliment VII. mu tento počin ihned oplatil. Do tohoto střetu se zapojil i neapolský král Karel III., který chtěl spolu s několika kardinály Urbana VI. uvěznit. To vše však bylo včas prozrazeno. Urban VI. dal následně šest kardinálů popravit a veřejně proklel krále.

Křesťanství v Evropě se rozdělilo. Urban VI. našel podporu v Anglii, Uhrách, německé říši a několika částech Itálie. Klement VII. našel podporu ve Francii, Skotsku, Španělsku, Neapolsku a Savojsku.

Roku 1389 Urban VI. umírá a na jeho místo nastupuje Pietro Tomacelli, který přijímá jméno Bonifác IX.. Toto papežské schizma se projevilo úpadkem církve, což se jistě muselo odrazit i v Čechách.

---

⁷ Důkazem se stává to, že svým kardinálům dovolil jen jedno jídlo denně.

⁸ Mezi nimi i Jana Očka z Vlašimi, strýce Jana z Jenštejna.

7. Jan z Jenštejna

Synovec arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi Jan z Jenštejna, hraje v životě Jana Nepomuckého nemalou roli. Narodil se v bohaté panské rodině roku 1349 jako potomek významného rodu, který po dvě generace sloužil lucemburské dynastii. Studoval jak v Itálii, tak ve Francii. Výsledkem těchto studií byl titul bakaláře kanonického práva. Roku 1375 se stává v Míšni biskupem. Jan Očko z Vlašimi byl jedním z oblíbenců Karla IV., proto nebylo náhodou, že se arcibiskupovým nástupcem stává jeho synovec Jan z Jenštejna. Od roku 1376 byl Jan z Jenštejna kancléřem krále Václava IV., se kterým si zpočátku náramně rozuměl. Hlavně v oblasti popíjení a radováněk.

O pár let později však přichází určitý zlom v Jenštejnově povaze. Stává se vzorem pro své současníky. Tento zlom je vysvětlován několika možnostmi. Jednou z nich je to, že Jenštejn roku 1380 bojuje o život s morem. Někteří však tvrdí, že to byla encefalitida zhoršená Jenštejnovou epilepsií. Další možností Jenštejnova zvratu je jeho vidění z 15. října 1378. Zjevil se mu jak Kristus, tak samotný ďábel. K tomuto zjevení však opět mohla přispět jeho vrozená epilepsie. Třetí možností Jenštejnovy nápravy je tragická smrt přítele, a to magdeburského arcibiskupa Ludvíka Míšeňského, který zemřel při požáru na karnevalové oslavě. Byl se svou chotí v panice ušlapán, což lze pojmout jako boží trest. Touto proměnou se vytvořila propast mezi Jenštejnem a králem Václavem IV. Lze i říci, že se vytvořila propast mezi světskou a církevní mocí. V květnu 1383 pobývá Jenštejn na svém hradu v Roudnici, kde se postupně začíná zaplédat do intrik proti králi. O pár let později se tak schyluje k mnoha nečekaným událostem.

8. První spor

Roku 1381 dochází k roztržce mezi arcibiskupem Janem z Jenštejna a moravským markrabím Prokopem. Ten se spolu se svým bratrem, litomyšlským biskupem Janem Soběslavem, zastávali Urbana VI. To Jana z Jenštejna natolik rozlítilo, že na Soběslava uvalil klatbu, avšak s negativním výsledkem, neboť jak Prokop, tak Soběslav byli bratrance Václava IV. Král si svých příbuzných, veškerých milců a posluhovačů natolik cení, že ihned vymýšlí odplatu. Jejím vykonáním je povolán Václavův dvořan Jan Čůch.

8. 1. Druhý spor

Jan Čůch nechává na Labi postavit jez. Aby rozzlobil arcibiskupa, staví ho na místě, které právem náleželo právě arcibiskupovi Janu z Jenštejna. Ten opět nepřiměřeně odpovídá a nechává jez svými poddanými zničit. Čůch však žádá další odplatu. Nic není jednodušší, než si postěžovat králi. Tentokrát musí být odvěta o mnoho ráznější. Král Václav IV. si pozve Jenštejna k sobě na Karlštejn, kde ho velkolepě ubytuje a stará se o nekončící zábavu. Kdyby Jan z Jenštejna tušil, že mu mezitím Čůch se svými lidmi plení jeho jenštejnské statky. Král nemá o vyřešení sporu zájem. Jan z Jenštejna však bez hlubšího odůvodnění přichází roku 1384 o titul královského kancléře.

8. 2. Třetí spor

Arcibiskup Jan z Jenštejna se ocitá před dalším z mnoha životních problémů. Město Litoměřice nechtějí povolit průjezd nákladních lodí, patřících právě jemu. Arcibiskup však měl výsadu bezcelního transitu. Žádá tudíž o vysvětlení celé situace. Král pověřuje svého nejvyššího mincmistra Konráda Kaplíře ze Sulevic. Ten po svém usilovném pátrání po pravdě zjišťuje, že arcibiskup má stále možnost tohoto práva využít, avšak jednou, nanejvýš dvakrát do roka. To však pro arcibiskupa znamenalo značnou finanční ztrátu. Celý tento čin byl jistou provokací, a to nejen ze strany samotného krále, ale i královského oblíbence Zikmunda Hulera, který byl těsně předtím jmenován královským podkomořím. Na druhé straně Jan z Jenštejna v tomto sporu užíval neuvážlivě svých mocenských zbraní, jako interdikt či exkomunikace. Tím však nemohl pranic dosáhnout.

Jak je zřejmé již z prvního sporu, nenechalo toto počínání arcibiskupa chladným. Odvolává se tedy do Říma. Bezúspěšně. Václav IV. chtěl arcibiskupa zlomit i tím, že požádá o to, aby byl odvolán ze správy pražského arcibiskupství. Naštěstí pro Jenštejna je ještě v této době naživu Urban VI., který to nepřipustí.

Pohár trpělivosti se naplnil po okraj díky podkomořimu Zikmundu Hulerovi. Ten nechává krátce po sobě popravit dva kleriky. Pro spáchání trestných činů byl jeden z nich popraven a druhý, jménem nejspíše Mikuláš, byl za krádež v kostele a stýkání se s nevěstkami upálen. Oba zemřeli i přes to, že podléhali soudní pravomoci arcibiskupa. Popravy byly je dalším důkazem pro to, že útoky na Jana z Jenštejna se netýkaly pouze jeho samotného, ale celého duchovenstva. I tak se na pár chvil rozhostil mezi soupeři mír, což však znamenalo

nevyhnutelné ticho před bouří.

Druhého června roku 1392 uspořádal Jan z Jenštejna slavnostní hostinu na počest položení základního kamene ke stavbě lodi chrámu sv. Víta. Mezi hosty se vyskytl i Václav IV. se svojí novou královnou Žofií. Je nanejvýš pravděpodobné, že král toto pozvání přijal jen kvůli královně, jejíž korunovace se kvůli neustálým sporům mezi králem a arcibiskupem oddalovala. Arcibiskup však hodlal využít své šance, tudíž se králi snažil sdělit informace o nemorálních věcech, které nejen proti jeho osobě činí někteří jeho členové královské rady a úředníci. Jenštejn tedy podává žalobu přímo ke králově radě. Václav IV. celou Jenštejnovu akci považuje za urážku, která ho rozčílí k nepřičetnosti. To však ještě nebylo vše, neboť arcibiskup využívá své možnosti a to církevní trestní sankce vedené přímo proti královým milcům. Jenštejnovi úředníci, respektive generální vikář Jan z Pomuku a arcibiskupský oficiál Mikuláš Puchník, jsou Jenštejnem pověřeni k vydání žaloby na Zikmunda Hulera před arcibiskupský soud. Vypovídat měl nejen o smrti dvou kleriků, ale i o údajných kacířských výrocích. To rozlítlo opět nejen samotného Hulera, ale i krále Václava IV. Zikmund Huler tedy odpovídá, že se k soudu dostaví, ale spolu se skupinou dvoustovek kopiníků. Výsledkem se stává uvalení církevní klatby arcibiskupem na Zikmunda Hulera.

Václav IV. se však tak snadno nevzdává. Spolu se svými rádci vymýšlejí další plán proti Jenštejnovi. Cílem je vytvoření nového biskupství, které by mělo své sídlo v západních Čechách. Na tento post by dosadil někoho ze svých oblíbenců, vědomě by poškodil moc, kterou měl arcibiskup Jan z Jenštejna. Král si s dalším plánováním nedělal žádné starosti, neboť věděl, že mu nově zvolený papež Bonifác IX. v tomto směru vyhoví. Nastalo tedy nelidské čekání na smrt nemocného kladrubského opata Racka. Královo přání se splnilo na přelomu února a března roku 1393. Jenštejn byl však o všem včas informován, a tak nenechává nic náhodě a rozhodne se podniknout další kroky, které by zhatily plány Hulera i Václava IV. Hned sedmého března byl zvolen nový opat. Tím byl mnich Olen. Jenštejn sice nařizuje, aby se přihlásil každý, kdo má jen sebemenší výhrady proti budoucímu biskupovi. Stížnosti mohly být podány jak u samotného arcibiskupa, tak i u generálního vikáře Johánka z Pomuku. Avšak vědomě tuto možnost nepřihlíkl ani královské straně, neboť již desátého března potvrzuje generální vikář Johánek z Pomuku funkci opata kladrubského opatovi Olenovi. Král se vše dozvídá až o pár dnů později. Z tohoto důvodu prohlásil, že arcibiskupa i s jeho úředníky zabije a utopí.

Jak se však později ukázalo, král nakonec tento spor přeci jen vyhrál. Volba opata Olena byla od počátku neplatná. Roku 1394 dává papež Bonifác IX. příjmy z kladrubského kláštera k užívání papežskému legátovi v Čechách kardinálu Pileovi. Na žádost krále odvolává papež

svůj slib a roku 1397 převádí tyto kladrubske příjmy na královského kancléře Králíka z Buřenic. Jako důvod udává, že již za opata Racka si možnost obsadit místo opata kladrubskeho kláštera vyžádala Apoštolská stolice. Vypadá to, jako by se papež snažil udělat cokoliv, co po něm mocný panovník žádá.

9. Osudný den pro nevinné

Václav IV. se chystá na návrat do Prahy. Jan z Jenštejna však raději z Prahy odjíždí a uchyluje se na svůj roudnický hrad. Spolu s ním i Johánek z Pomuka a Mikuláš Puchník. Tento Jenštejnův „únik“ však mohl mít pro krále neblahé následky, neboť v polovině března začínal křesťanský svátek zvaný Milostivé léto. Tento svátek byl výjimečný tím, že byl vyhlášen samotným papežem speciálně pro Čechy. Proto Václav vysílá své dvořany na roudnický hrad, aby se údajně pokusili nalézt mírovou cestu mezi králem a Jenštejnem. Arcibiskup pookřál a vydal se symbolicky na půli cesty, tedy do Kyj. Zde uvítal královy vyslance. Byl to Jan Čůch a Mikuláš z Unhoště. Oba dva se velice usilovně snažili o to, aby přemluvili Jenštejna v pokračování cesty do Prahy. Jménem nejvyššího hofmistra Jindřicha Škopka z Dubé slibovali absolutní bezpečnost. Tento slib však trochu zviklali vzkazem, jenž Jenštejnovi posílal samotný král. *Ty, arcibiskupe, vrať mi roudnický hrad i jiné mé hrady a klid' se z mé české země. Jestliže se o cokoliv pokusíš proti mně nebo mým lidem, hodlám tě utopit a rozepře odstranit. Přijed' do Prahy!*⁹

18. března 1393 přijíždí Jan z Jenštejna se svými úředníky do Prahy na Malou Stranu. Až 20. března se koná schůzka, která slibovala možný mír mezi oběma rivaly. Opak se stal pravdou. Král se na tuto schůzku velice usilovně připravoval. Nejvíce mu pomohly notné dávky vína. přispěly ke královu následnému počínání: *Ty, arcibiskupe, vznášíš klatby nad mými úředníky bez mého vědomí! Ty jsi potvrdil kladrubskeho opata! Ty házíš na mého podkomořího kacírství a bludařství! Nedotázal ses a činiš tak o své újmě! Věz, že toho budeš litovat!*¹⁰ Arcibiskup se snažil krále uklidnit, avšak bez úspěchu. Král dává rozkaz, aby byli všichni zajati a odvedeni do kapitulní síně na Pražském hradě. Jenštejnovi se podaří utéct. Možná díky svému žoldněřskému doprovodu, možná snad i díky královým přívržencům, kteří se sami obávali toho, jaké následky by mělo zajetí arcibiskupa.

Mezi tím dochází na Pražském hradu k výslechu. Král se nejdříve rozzlobí děkana pražské kapituly Bohuslava Janova z Krnova. Toho několikrát udeří jílcem meče do hlavy, následně

⁹ Vlnas 1993, 26

¹⁰ Spěváček 1986, 221

ho nechá svázat a odvést do hradního purkrabství. Ostatní Jenštejnovy pomocníky přikáže odvést na Staroměstskou radnici, kde budou výslechy pokračovat. Zde se ale nedozví král nic, co by chtěl. Nařizuje další přesun, tentokrát do mučírny na Starou rychtu. Něpr zůstává přísně střežen na radnici. Král nechává povolát kata, aby mu v jeho trýznivém výslechu pomáhal. Václav Knobloch má prozatím jen pozorovat hrůzné okamžiky svých přátel. Johánek z Pomuku a Mikuláš Puchník byli nejdříve tzv. *štosováni*. Za ruce, které měli svázané za zády, byli na kladce vytahováni ke stropu místnosti. Klouby byly napnuty k prasknutí, mohlo velmi snadno dojít i k bolestivému vykloubení. Poté byli páleni pochodněmi na bocích, dokud neměli masivní puchýře. Janovi z Pomuku se však dostalo větší trýzně. Byl mučen za pomoci palečnice sloužící k drcení jak prstů na ruku tak na nohu pomocí železných lišt, které se stahovaly šrouby a velkými maticemi. Nešťastníci však stále mlčeli o tom, kde může arcibiskup být, na což se král celý výslech neustále dokola vypytał. Když usoudil, že mu opravdu nic neřeknou, přikázal pálit jejich boky pochodněmi až do jejich smrti. Tohoto se i sám účastnil. *Dobové prameny hrůzný příběh mučení shrnují chladným konstatováním, že nešťastníci byli opakovaně páleni na bocích a stydkých místech, až se některým z nich otvíraly tělní dutiny.*¹¹ Je také velmi pravděpodobné, že je sám Václav IV. ve vzteku také kopal a zběsile tloukl. Značná námaha z tohoto krutého počínání způsobila, že Václav IV. lehce vystřízlivěl, přičemž si velmi rychle uvědomil, co vlastně udělal. Aby se o králově počínání nikdo nedozvěděl, měli všichni písemně potvrdit to, že se nikdy, nikde a nikomu nesvěří s tím, jak byli u krále mučeni. Pro Johánka z Pomuku bylo příliš pozdě. Jako jediný mučení nepřežil. Jeho tělo bylo svázáno do kozelce a kolem deváté hodiny večerní dne 20. března 1393 byl svržen z mostu do Vltavy. Několik svědků hovořilo o tom, že se kolem mučednickovy hlavy rozzářilo pět hvězd a z nebe sestoupili andělé z palmovými listy...

To, že Jan Nepomucký zemřel jen proto, že byl v nepravou dobu na nepravém místě potvrzují spekulace o tom, u které ženy Václava IV. by vlastně sloužil jako zpovědník. Manželka krále Václava IV., bavorská princezna Jana, zemřela poslední den roku 1386 na Karlštejně. Osudným se jí stal královský lovecký pes, který jí zadával. I když nelze přesně dokázat příčinu její smrti, je však pravdou, že zemřela již roku 1386. Dalším proti, které hovoří o tom, že Jan Nepomucký nebyl zpovědníkem je to, že jeho osobu bychom před sledem událostí, které zapříčinili jeho smrt, hledali na královském dvoře marně. Ano, nová králova manželka Žofie, neteř jeho první ženy, mohla vyhledat zpovědníka mimo královský dvůr, avšak o tom by se zmínil Jan z Jenštejna ve své žalobě papeži z roku 1393. To však

---

¹¹ Toufar 2005, 134

neučinil i když se snažil o sepsání veškerých důkazů proti králi. O tom, že byl Jan Nepomucký zabit kvůli nevyzrazení zpovědi se dočteme v pramenech až o šedesát let později.

10. Johánek z Pomuku

Johánek z Pomuku se narodil někdy před polovinou 14. století v Pomuku v jihozápadních Čechách. Tato obec se uvádí již v době vlády Vladislava II. Roku 1140 zde zakládá cisterský opat spolu s bratřími z Ebrachu klášter, nejspíše mezi léty 1340 – 1346. O rodině Jana Nepomuckého víme jen to, že jeho otec Velflín byl původem Němec a že pracoval jako pomucký rychtář. O jeho matce však nevíme nic. Je možné, že Jan byl potomkem kolonistů, kteří hlavně ve 13. století přicházeli osídlit klášterní panství v Čechách. Za přesné místo jeho narození se považoval jistý dům s freskou.

Nevíme mnoho o Janově prvním vzdělání stejně tak i to, kdy odešel z rodného Pomuku. Jisté je, že se sám začal podepisovat jako rodilý z Pomuku. *Johanes filius olim Welflini de Pomuk.*¹² Jméno Jan Nepomucký se užívá až od kanonizace.

První zmínku o našem budoucím světci nalezneme roku 1369 v arcibiskupské kanceláři, kde nejspíše složil zkoušku a zároveň přísahu, aby mohl být veřejným notářem. Od roku 1369 se nazývá také klerikem, přičemž nám není jasné, zda měl i nižší svěcení. Kolem roku 1380 se stává oltářníkem. V této době má být Johánek z Pomuku i nástupcem faráře Václava Tausendmarka od sv. Havla na Starém Městě. Poprvé takto vystupuje 5. září 1380. O rok později se na pražské právnické fakultě stává bakalářem práva. Poté odchází za dalším studiem do Padovy, kde se roku 1386 stává jedním ze dvou rektorů na univerzitě, přesněji rektorem zaalpských studentů. O rok později zde promuje a stává se doktorem práv. Zároveň si nechává svůj titul nostrifikovat na pražské univerzitě. Rok 1378 mu přinese doktorát církevního práva, kterého dosáhl v říjnu v sakristii padovské katedrály. Poté se opět navrací do Čech. Následně přebírá v roce 1389 funkci generálního vikáře. Přijetím této funkce se stává podřízeným arcibiskupa Jana z Jenštejna. Je jeho pravou rukou a často i zástupcem ve většině správních záležitostí.

V srpnu 1390 přestane vykonávat činnost faráře u sv. Havla. Tuto funkci vymění za beneficium žateckého arcijáhna. Spolu s tím přijímá i kanovníctví při vyšehradské kapitule.

Jak již víme, jeho život předčasně ukončil král Václav IV. Tragická je nejen samotná smrt Johánka z Pomuku, ale i to, že zemřel jako nevinný člověk. Jak již bylo zmíněno na začátku,

---

¹² Vlček 1993, 142

byl to nešťastník, který se ocitl v nepravou dobu na nepravém místě. Jeho smrt však odstartovala něco, čeho si jen stěží nelze v našich dějinách nevšimnout.

Smrt Jana Nepomuckého byla i s datem jeho úmrtí poznamenána v Soudních aktech pražské konzistoře: *Jo. Po. ukončil dne 20. den svůj poslední. Necht' jeho duše odpočívá v pokoji.*¹³ Tělo vyplavalo 17. dubna 1393. O tomto vypovídá jeden ze zápisů v Kronice zlatokorunské z poloviny 15. století. Tělo bylo pohřbeno v kostele Sv. Kříže. Již 22. listopadu 1396 bylo jeho tělo přeneseno na jiné místo odpočinku a to přímo v katedrále Sv. Víta. před vstup do kaple sv. Erharda a Otýlie. Toto datum lze opět snadno ověřit v Soudních aktech pražské konzistoře, neboť tento den sloužil jeho přítel Mikuláš Puchník v kostele sv. Víta mši *za duši dobré paměti pana Jana Pomuka, doktora dekretů a kdysi arcijáhna Žateckého.*¹⁴

Od té doby se k hrobu váže pověst o tm, že Johánek z Pomuku má moc oplatit jakékoliv znesvěcení svého hrobu. Proto byl od poloviny 15. století obehnán mříží.

11. Smrt Jana Nepomuckého očima současné vědy

31. května 1972 bylo možné za souhlasu biskupa dr. Františka Tomáška otevřít hrob Jana Nepomuckého. Tato příležitost nastala i díky tomu, že se hrob i oltář Jana Nepomuckého právě počal rekonstruovat. Ostatky byly předány dr. Emanuelovi Vlčkovi. Spolu s ním ohledávali kosterní pozůstatky lékaři a antropologové, kteří dospěli k velice významným faktům. Jedním z nich je rekonstrukce vzhledu Jana Nepomuckého a to i přes to, že jeho kostra byla doplněna několika kostmi zvířecími. Jan Nepomucký měřil něco kolem 169 cm. Jeho obličej byl značně vysoký, nos byl úzký a vysoký. Co se týkalo jeho zdraví, bylo k jeho věku přijatelné. Stejně lze hovořit i o jeho chrupu, který byl až na dvě vytržené stoličky a malý kaz zcela bezchybný. Co se týká jeho lebky, byla velice tenkostěnná, což v příčině jeho smrti zahrálo velice důležitou roli. *Obličejová kostra nese známky několika zlomenin. Horní čelist je zcela odlomena v linii procházející očnicemi a přes kostru nosu. Vlevo je ulomena i levá lícní kost. Na vnitřní ploše levého ramene dolní čelisti probíhá infrakce vnitřní stěny čelisti. Spodina lební byla mnohonásobně rozlámana. Z tohoto nálezu můžeme soudit na vznik zlomenin obličejového skeletu, které se označují jako typ Le Fort II a Le Fort III. Tyto zlomeniny vznikly údery tupého nástroje, vedenými velkou silou na krajinu levého jařma a úhlu dolní čelisti (pěstí, kopanci apod.). Rozsah poranění vedl k bezvědomí, zlomeniny obličejové kostry a báze lební způsobily krvácení do přední a střední jámy lební, vyvolaly šok*

---

¹³ Vlček 1993, 144

¹⁴ Vlček 1993, 144

*a posléze smrt. ¹⁵... Poškození měkkých orgánů dnes již bohužel nelze zjistit. Bylo ale objeveno nalomení akromiálního výběžku pravé lopatky na straně převrácené do ramenního kloubu. To lze považovat za důsledek vyvrácení kosti pažní v kloubu, vzniklého při zavěšení vyslýchaného za svázané ruce na zádech při tzv. štosování. Výsledky zkoumání kosterních pozůstatků Jana Nepomuckého ocenil i papež Jan Pavel II. přímo v den dvoustého padesátého výročí svatořečení Jana Nepomuckého v dopise psaném pražskému arcibiskupovi Františku kardinálu Tomáškovi: *Chceme-li se nyní krátce zamyslit nad ušlechtilou postavou tohoto světce, jak nám ji zachytily dějiny, vynořuje se před námi nejprve pilný student, svědomitě se připravující na svaté kněžství. Protože si byl vědom, že se má stát druhým Kristem, vytvořil ze své duše, jak píše svatý Pavel, čistý chrám Ducha. Stejnou pečlivostí vynikal i později jako farář u sv. Havla v Praze. Nato se stal kanovníkem a později i generálním vikářem. V tomto úřadě, jenž mu ukládal velkou zodpovědnost v církevní správě, dosáhl mučednické smrti a zároveň i své slávy. Protože hájil práva církve a její svobodu proti zvlí krále Václava IV. více než ostatní, králův hněv se soustředil především na něho. Panovník se sám zúčastnil jeho mučení, a když na jeho následky zemřel, dal ho shodit z mostu do Vltavy. Její vody byly tak posvěceny tělem a krví mučedníka a staly se i jeho prvním hrobem, v noci 20. března 1393. Byla to noc, jejíž světlo zazářilo v celém světě a dodnes neuhasl.**

Několik desetiletí po smrti Božího muže se začala šířit zpráva, že král ho dal zabít proto, že se zdráhal vyzradit zpovědní tajemství. Tak mučedník za svobodu církve začal být ctěn jako svědek svátostného tajemství.

Právem ho tedy, můj ctihodný a milovaný bratře, tehdejší tvůj předchůdce, pražský arcibiskup, lid a nakonec i celá církev považovali za světce. Ostatně průzkum jeho ostatků, provedený vědeckou komisí v letech 1971 – 1973 potvrdil, že Jan Nepomucký byl skutečně mučen, jak to dokazují i nálezy na jeho kostech. Jeho ostatky jsou v Praze dodnes uctívány a střeženy jako posvátný poklad. Dáno ve Vatikánu 2. března léta Páně 1979. ¹⁶

---

¹⁵ Vlček 1995, 286 - 288

¹⁶ Vlček 1993, 174 – 175

12. Václav IV. a Jan z Jenštejna po smrti Johánka z Pomuku

Jak Václav IV., tak i arcibiskup byli vinni ze smrti Johánka z Pomuku. Král si měl včas uvědomit, že je králem. Neměl se nechat unést svým hněvem a zuřivostí, což zesilovaly nejen spory mezi ním a arcibiskupem, ale i neustálý strach o moc a trůn. Za tuto situaci byl také sám zodpovědný. Nižší šlechtici a zemani, kteří mu měli pomáhat vládnout, však upírali zrak k bohatství a vlivu více, než k rozkvětu země. Arcibiskup zase často přehnaně reagoval na danou skutečnost, nechával se vyprovokovat, což ho vedlo k neuváženým činům, které měly, jak je známo, jen s neblahými následky.

V chaosu, který nastal při odvádění arcibiskupových úředníků, prchá Jenštejn do Krušných hor na svůj odlehlý hrad s názvem Supí hora. Mezi tím si vystřízlivělý král uvědomuje svou vinu. Proto posílá Janovi z Jenštejna ochranný glejt s tím, aby se arcibiskup vrátil do Prahy, kde by konečně dohodli mír. Za poslední jednání se král náležitě omluvil, přiznal, že se choval nerozvázně a že svého skutku velice lituje. Jenštejn opět povolí a 29. března se vrací do Prahy. Následující den ruší klatbu uvalenou na Zikmunda Hulera. Důvodem byla nemožnost hájit arcibiskupovy zájmy kanovníky jeho kapituly. Druhý den se konalo jednání, přičemž arcibiskup přišel s omluvou, kterou čekal i od krále. Ten však jen arcibiskupa napomenul, ať na královy úředníky nedává do klatby bez jeho vědomí. Dalším bodem jednání bylo, aby Jenštejn v Praze vyhlásil Milostivé léto. Arcibiskup ve všem královi vyhověl.

Následující den poslal král k arcibiskupovi své oblíbence, tedy Zikmunda Hulera a lavantského biskupa Mikuláše u Unhoště. Tentokrát si král žádal odvolání kladrubského biskupa Olena. Arcibiskup souhlasí, avšak jen proto, aby předešel dalšímu možnému násilí. Kvapně se vrací na svůj roudnický hrad a spolu s opatem Olenem odjíždějí do Budějovic. Zde prosí o pomoc královského odpůrce Jindřicha z Rožmberka. S jeho pomocí utíká do Říma, kde podává veškeré stížnosti a obžaloby na adresu krále papežovi Bonifácovi XI. Jenštejnova žaloba je jedním z mnoha důkazů ztvrzující královskou krutost při nesmyslném výslechu Jenštejnových přátel. *Navečer je dal se svázanýma rukama a nohama před zraky všech, svým katem mučit a on sám přiložil ruku a pochodeň k bokům vikáře a oficiála i k ostatním místům a pouze jediného, totiž míšenského probošta, ušetřil i rytíře, jehož držel v zajetí i jinde. A rozkázal je utopit – a všichni by již bývali utopeni, kdyby, jak se říká, nebyli v přítomnosti veřejného notáře slíbili a přísahali, že ani tehdy, ani nikdy jindy neřeknou, že byli zajati nebo mučeni, a jak jsem se dozvěděl, také, aby mu přísahali, že se postaví proti mně, biskupovi. Oni však celí přestrašení raději požádali o vyhotovení veřejné listiny, než by se chtěli dát utopit, a*

jak se říká, stvrdili vlastními přísahami a tak byli propuštěni. Pouze ctihodný Jan, doktor a můj vikář v duchovních záležitostech byl po strašném mučení a propálení boku, takže nikterak nemohl dále zůstat naživu, veřejně veden k utopení ulicemi a náměstími města a byl s pražského mostu asi za třetí hodiny noční se svázanýma rukama a hlavou přivázanou k nohám v podobě kola shozen do řeky a utopen.¹⁷

Jenštejn doufal v papežovu podporu. Pro papeže byl mnohem důležitější král Václav IV., nikoliv arcibiskup. To potvrdil i tím, že se začal zajímat o možnost povýšení kladrubského kláštera na katedrální biskupský kostel.

Arcibiskup Jan z Jenštejna uzná svoji porážku. Roku 1400 v Římě umírá.

Král Václav IV. umírá o celých devatenáct let později, tedy 16. srpna 1419. Nedlouho před tím se utápěl v depresích, měl neustálý strach. Trpěl nevolností a neustále si stěžoval na bolest v levé ruce. Kolem jedné hodiny odpoledne byl údajně zasažen mrtvicí. Král Václav IV. zemřel po tříhodinové agónii. Ani po smrti však Václav IV. nenalezl odpočinku. Jeho žena Žofie ho nechtěla nechat pohřbít vedle jeho otce, tedy Karla IV. ve Svatovítském chrámu. Nechala tělo nabalzamovat a vystavit. Pražská města se zmítala v nepokojích, takže nechala tělo tajně převézt do Svatováclavské kaple na Pražském hradě. Pokoje neustávaly a tak byl Václav IV. v naprosté tichosti pohřben na Zbraslavi v kostele zdejšího kláštera. Klid stále nenašel. V srpnu o rok později plní zbraslavský klášter ozbrojené davy pod vedením Václava Korandy. Mrtvolu Václava IV. vytáhli z rakve a hodlali s ním oslavovat: *Však kdyžs živ byl, rád si s námi píjel!*¹⁸ Zneuctěné tělo pak pochoval místní rybář Moucha. Až po třech letech se počalo pátrat po ostatcích Václava IV. Rybář Moucha se přihlásil a tělo Václava IV. mohlo konečně nalézt klidu po boku Karla IV. ve Svatovítském chrámu.

13. Cesta Jana Nepomuckého ke svatosti

Z okruhu Fridricha Falckého a dalších příslušníků jednoty bratrské vzešel roku 1619 podnět k *očistění* sv. Víta v duchu protestantismu. Spolu s chrámem sv. Víta byli drancováni i ostatní církevní statky. *Očistění* se mělo týkat odstranění všeho, co odporovalo učení nekatolíků, tedy obrazů, soch a podobných předmětů. Násilný čin přinesl odpor jak u protestantů, tak i u staroutrakvistů. Do čela očišťovatelů se hlásili příslušníci české strany¹⁹, tak příznivci kalvínského panovníka, například kazatel Abrahám Scultetus. Těsně před

---

¹⁷ Vlček 1993, 146

¹⁸ Spěváček 1986, 607

¹⁹ Byla zde jména jako Vilém z Roupova či Václav Budovec.

velkými církevními svátky, tedy 21. prosince, všichni tito jmenovaní spolu s několika dělníky započali *očistu* chrámu sv. Víta. Odstraňovali jak obrazy, tak i sochy s výjevy Panny Marie a Krista, otevírali hroby, ničili oltáře. Nikomu, až na původce, se toto počínání nelíbilo, neboť se tato *očista* netýkala jen chrámu sv. Víta, ale započala i v několika dalších kostelech. Odpor byl natolik velký, že proti *očistě* začal bojovat i sám Fridrich Falcký, který 25. prosince nechal zatarasit přístup do chórů svatovítské katedrály. Zde se vynořuje i jistá otázka, a to, zda opravdu nechal toto drancování zastavit kvůli odporu lidí, nebo bylo důvodem něco úplně jiného? Druhou variantu popisuje vcelku dramaticky kronikář Jan František Beckovský, a to počátkem 18. století na listech knihy *Poselkyně starých příběhů českých*. Za viníka drancování označuje cizince Sculteta, který si u Fridricha vynutil možnost *očisty* chrámu sv. Víta: *Do kostela sv. Víta vešel, a v něm ne jako křesťan, ale jako pohan svou vůli zlou provozoval, když oltáře bořiti, hroby otvírati, kamenný obraz tlouci, dřevěný pak, ano i ostatky svatých páliťi rozkázal.*²⁰ U hrobu sv. Víta, který měl zničit Scultetův švagr, se však stala podivná událost. Dostal křeče a začal nelidsky křičet. Nechali ho vynést z kostela, přičemž zjistili, že má obě nohy zlomené a je slepý. Po chvilce zemřel. Dalším dvěma pomocníkům u hrobu sv. Víta zdřevěněly ruce, ti se však brzy uzdravili, neboť toho, co udělali, litovali. Dále Beckovský píše: *Sotva Scultetův švagr z kostela vynesena byl, hofmistr pážat Fridricha falckraběte k Scultetovi poslal, žádaje ho, aby mu bylo dovoleno do kostela se podívati...* Hofmistr tedy přijel do chrámu sv. Víta. Zastavil se u hrobu Johánka z Pomuka. Nelíbilo se mu, že má hrob nákladný jako papež. Proto povolal několik pomocníků, aby odstranili mříž, která byla kolem Johánkova hrobu. Jeden z nich, když se dozvěděl, co má udělat, to odmítl. Druhý se dal do práce. Když odstranil jednu část mříže, hofmistr na nic nečekal a s chutí začal přímo na hrobě Jana Nepomuckého tančit. Beckovský píše: *na hrob potupně vskočil, ale sotva na něj došlapil, ven z něho hned s takovým pohnutím vyhozen byl, jako by ho dva silní muži s největším násilím byli vyhodili; hubou do země on padna, na ní bez obrany jako poloumrtvý ležeti zůstal a strašlivě, jako nedávno předtím Scultetův švagr křičel, neb raději jako hovado řval. Když se přistojící tázali, co by ho bolelo, nic jiného neodpovídal, toliko to: ‚Ach, moje nohy! Ach, moje nohy!‘ – po chvíli chtěje on s země povstati, hned zase bez obrany padl a strašlivěji vzkřikl: ‚Již celý hořím, ach, již celý shořím!‘ – Ten pak zámečník, který jednu stranu mříže odtrhl, také s tím hofmistrem na zem nenadále bez obrany padl, na ní leže, celým tělem se třásl a žádným oudem vládnouti nemohl. Ostatní přítomní od velkého strachu všickni zmámení, nevědíce co činiti, ven z kostela vyběhli, obávajíce se, aby*

---

²⁰ J. F. Beckovský, *Poselkyně starých příběhů*, Praha 1879-1880

*podobnou pokutou trestáni nebyli. Beckovský nezapomíná zdůraznit, že kacířských činů se dopouštějí hlavně cizinci, jímž byl i hofmistr, který pocházel z Anglie. Dále Beckovský píše o tom, že tento hofmistr za pár dní zemřel, stejně jako Vilém z Roupova, který se nešťastně propíchl vlastním mečem. Beckovský píše i o tom, co stalo dvorní dámě zimní královny. Ta se nad hrobem Johánka z Pomuku rouhala: *Ta pak zlolajícná žena jak jenom k dveřům kostelním ze všech nejprvnější přiběhla a ven vystoupiti chtěla, od prudkosti vichru do země hubou hned poražena byla a v pádu všechna obnažená dlouhou chvíli na zemi ležeti zůstala; služebnice její k ní přistoupivše, její hanebně obnažené tělo přikryti všemožně se snažili, však nikterak to způsobiti nemohly, protože všechny její šaty od toho vichru dopuštěním Božím nad hlavu vyzdvižené a předivně stočené byly. Posledně nevědice jinou sobě radu dáti, tak v šatech zamotanou od zemi, ač dost těžce a pracně, zdvihly, její nahotu jak mohly přikryly.*²¹*

Roku 1621 byla katedrála sv. Víta opětovně vysvěcena. Zároveň s tím se stává jedním z míst, které lze označit jako ohniska úcty k Johánkovi z Pomuka.

Druhým místem bylo Johánkovo rodiště, tedy Pomuk, či Nepomuk. Existuje několik dohadů o původu města Pomuk, či Nepomuk. Historik František Stejskal například tvrdil, že místo dostalo název Pomuk díky tzv. *pomukávání*. Takovýmito zvláštními zvuky se dorozumívali mniši při práci, neboť mluvení jim v té chvíli bylo zakázáno. Název Nepomuk snad vznikl z nutnosti rozlišení kláštera Pomuk od nedaleké osady „ne Pomuk“. Postupem času se však ujal jak splynulý název Nepomuk i první název Pomuk.

V rodném městě Johánka z Pomuku, na místě údajného rodného domu, chtěl František Karel hrabě Šternberk roku 1643 postavit kostel. Po jeho smrti stavbu dokončuje vdova Ludmila Benigma, rozená Kafková z Říčan. Stavba byla dokončena a kostel mohl být roku 1660 vysvěcen.

První svatojánská socha byla postavena na místě, kde bylo tělo Jana Nepomuckého na příkaz krále Václava IV. svrženo do Vltavy. socha byla na Karlově mostě ještě dříve, než byl Jan Nepomucký oficiálně blahořečen. Sochu zhotovil Jan Brokoff roku 1683.

---

²¹ J. F. Beckovský, *Poselkyně starých příběhů*, Praha 1879-1880

14. Nejdříve blahorečení

Roku 1669 se stává pražským arcibiskupem benediktin Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka. O čtyři roky později, tedy v roce 1673, přijíždí do Nepomuku. Při návštěvě kostela, který byl zasvěcen Janu Nepomuckému, však nechává sundat obraz s vyobrazením právě Jana Nepomuckého, jako mučedníka zpovědního tajemství. Důvod byl prostý. Kanonické předpisy, které byly vydány papežem Urbanem VIII. roku 1634, nemohly podporovat vyobrazení osob, jejichž kult nebyl církví oficiálně uznán. Proti tomuto se však ohradil hrabě Václav Vojtěch ze Šternberka. Žádá Bohuslava Balbína o to, aby se touto záležitostí zabýval. Balbín dojde k závěru, že tento kult, který se utvářel již před rokem 1634, těmto dekretům nepodléhá. Na toto zjištění s pomocí církevních právníků a univerzitních teologů odpovídá pražský arcibiskup Sobek velice vstřícně. Bude se snažit o to, aby byl Jan Nepomucký oficiálně blahorečen. Je důležité poznamenat, že mučedník musí být nejprve beatifikován, nebo-li blahorečen, aby se mohl stát svatým. Svatým se však oficiálně stává až po tom, co ho papež zapíše do kánonu. Poté se blahoslavený stává svatým. Sobek však za svého života pro kult Jana Nepomuckého mnoho neudělal. Proto se po jeho smrti případu Jana Nepomuckého ujímá svatovítská kapitula.

Hlavními aktéry, lze říci i vyšetřovateli, byli děkan Tomáš Jan Pešina z Čechorodu a probošt Jan Ignác Dlouhoveský. Kongregaci úřadů v Římě se dostává do ruky list, sepsaný v září 1675 svatovítskými kanovníky, pojednávající o žádosti povolení mše k poctě Jana Nepomuckého, kterou by povolil sám papež. Jejich žádost však byla zamítnuta, a to hned ze dvou důvodů Jan Bedřich z Valdštejna, pražský arcibiskup, musí vydat osvědčení o zázracích a úctě mučedníka. Druhým důvodem bylo nedoložení existence kultu po dobu sta let.

Až o několik let později, roku 1685, se vydává na cestu do Říma kanovník Václav Ondřej Makarius z Merfelic. Měl získat informace o tom, jak je možné dosáhnout oficiálního posvěcení kultu. Avšak výsledek je nám dodnes neznámý.

Další krok na cestě ke svatosti učiní sám císař Leopold I. Devátého října 1669 povolává jezuitu, svého římského důvěrníka Jakuba Villiho, aby opět zjistil podmínky k posvěcení kultu. Podmínky se však změnily. Kult musí trvat nejméně tři sta let, což musí být náležitě prokázáno. Tímto úkolem pověřil opět Leopold I. svého pobočníka, tentokrát arcibiskupa Jana Josefa Breunera. To však opět nepřináší žádné výsledky.

Případ se tedy vrací do rukou svatovítské kapituly. V březnu roku 1697 se proto obrací na kněze Jana Bartheta. Ten začal se svým vyšetřováním v místě mučedníkovy rodiště, tedy

v Nepomuku. Tím je však další překážka na světě. V 15. století toto místo nejednou vyhořelo. Kněz nechává povolát řadu svědků, kteří se roku 1699 měli dostavit k výslechu, který ale nepřináší žádné výsledky. Jan Barthel tímto vyšetřování končí.

Dalším pověřeným se stává Ondřej Freyberger. Ten však o moc více v případě nepostoupí.

Svatovítská kapitula se však nevzdává i přesto, že byly výsledky vyšetřování velmi chabé. Posílá je vatikánskému důvěrníkovi pražského arcibiskupa Janu Melchiorimu. Je možné zahájit kanonizační proces a arcibiskup Jan Josef Breuner projevuje nechuť k sestavení beatifikační komise. Celý případ opět uvízl na mrtvém bodě.

Blahořečení Jana Nepomuckého se opět na pár let odložila. Až probošt pražských theatinů Jan Hložek ze Žampachu podává roku 1706 žádost o započetí procesu papeži Klimentovi XI. . Opět se tu vyskytuje arcibiskup jako hlavní překážka. Není možné stále čekat na vhodnou příležitost podání žádosti u arcibiskupa, tudíž se kanovníci snaží o nalezení jiného postupu. Obracují se proto na pátera Villiho, který žádost okamžitě předává přímo císaři Josefovi I. Ten sám roku 1710 vyzve arcibiskupa Breunera, aby zahájil kanonizační řízení, neboť jak nezapomněl podotknout, uskutečnění by nadmíru potěšilo srdce jeho otce Leopolda. Arcibiskup však o dva měsíce později umírá.

Nový arcibiskup se zaslouží o urychlení celé záležitosti. Roku 1714 povolává Ferdinanda Khünburga. Naštěstí pro uspíšení celé záležitosti bere tento úkol jako své vlastní životní poslání. Spolu s tím dochází i k sestavení kanonizační komise. Předsedou se stává sám arcibiskup, avšak velice významnou, lze říci i nejdůležitější roli, zde má postulát Bernard Jindřich Germeten. Jeho úkoly byly neméně důležité. Nejen, že směl celý proces formálně zahájit, ale měl i rozhodovat o vhodnosti důkazů, které by mohly přispět k Johánkovu blahořečení. Avšak nemohl se účastnit výslechů, neboť by mohl údajně ovlivňovat svědectví některých zúčastněných. Oponentem Jindřicha Germetena se stává Jan František Blovský se svou funkcí *promotora fidei*, nebo-li jakýsi *obhájce víry*. Ten se naopak musel zúčastnit všech svědeckých výpovědí. Dalšími členy kanonizační komise byli notář Jan Grüner, přísedící soudci Jan Steiner a František Antonín Langer.

Beatifikační komise se poprvé schází v roce 1715. Její členové se zabývali jak šetřením výpovědí všech svědků, tak i písemnými zápisy. Například pasážemi Hájkovy kroniky, zápisem Jana z Krumlova z roku 1483, či *Spravovnou*²² psanou Pavlem Žídkem. Komise své první šetření končí na počátku roku 1719 s tím, že je možné zahájit proces v Římě.

Beatifikační komise se schází podruhé. Dochází k opětovnému výslechu svědků před

---

²² Žídek, P. *Spravovna*. 1471

arcibiskupem Danielem Mayerem. V tomto okamžiku se stávají velice významnými hned dvě události. V dubnu dochází k ohledání hrobu Jana Nepomuckého. V něm se nalézá veledůležitá relikvie - jazyk, který byl významný tím, že byl neporušený.²³ To naštěstí arcibiskupovi stačí, tudíž je jeho zpráva více než optimistická. Prohlásil, že kult mučedníka Jana Nepomuckého je dostatečně prokázán. Tato zpráva byla ihned poslána do Říma pro započetí tzv. *apoštolského procesu*. Zde mohl být uznán nepomucenský kult za oficiální. Papež Kliment XI. povolává kardinála Michala Bedřicha Althana referentem tohoto procesu. Ten je naštěstí velikým ctitelem Jana Nepomuckého, tudíž začal okamžitě jednat. Všechny dané protokoly prozkoumal a předal je kongregaci posvátných obřadů. Ta také nenechala nic náhodě a ihned svěří tento případ do rukou Giovanniho Franchelluccioviho. Jeho oponentem se zde stává Prosper Lambertiny. Ten přichází s tím, že Jan Nepomucký byl *pouhou* obětí, ale ne mučedníkem, jak někteří tvrdí. Nelze totiž chápat agresivní útok Václava IV. jako útok namířený proti celé církvi. Zároveň uvádí, že ani není možné určit správný letopočet, v němž Johánek z Pomuku přišel o svůj život. Prosper Lambertiny patřil mezi velmi zkušené ve svém oboru. Jeho hlavní zbraní bylo udělat z velice důležitých poznatků nepodstatné problémy. Naštěstí pro všechny příznivce Jana Nepomuckého byla jeho *nepamětná úcta* 15. března 1721 prokázána. Potvrzení nastane až 31. května, neboť starý papež Kliment XI. umírá a jeho privilegium přejímá papež nový, a to Inocenc XIII. . Čtvrtého července 1721 počala Praha oslavovat. Blahořečení Jana Nepomuckého bylo pro nás velice významnou událostí, podle čehož i oslavy vypadaly. Tělo Jana Nepomuckého bylo řádně ozdobeno zlatou korunou s drahokamy, oděno do kanovníckého oděvu, doplněno relikviemi a vloženo do skleněné rakve, která byla vyložena sametovými polštáři. Mše se konaly ještě následných osm dní.

15. Svatořečení

Je dáno církevními pravidly, že blahořečení a jednání o svatořečení by měly mít od sebe odstup nejméně deset let. Janu Nepomuckému však byla udělena výjimka. Papež Inocenc XIII. povoluje 18. července 1722 zahájení kanonizačního procesu. Mezi členy tribunálu se tentokrát objevují arcibiskup Ferdinand Khünburg, arcijáhen Jan Mořic Martiny, biskup Daniel Mayer, svatovítští kanovníci jako Jan Rudolf Špork, Josef Václav Lanckisch a Jiří Jan Libertiny. Na žádost Říma se protihráčem stává doktor Blovský se svým prokurátorem Josefem Jiřím Hoffmannem. Již osmého dubna 1723 předstoupil před komisi první svědek. Je

---

²³ viz kap. 14

velmi důležité nalézt důkazy jak o nejméně dvou zázracích, tak i o mučednictví Jana Nepomuckého. O dva roky později, přesněji v únoru roku 1725, byly výsledky skončeny. Aby se kardinálové počali případem vůbec zabývat bylo nutné udělat nemálo práce. Nejen znovu vyslechnout všechny svědky, ale i opět prozkoumat hrob, prolistovat literaturou psanou o Janu Nepomuckém a opsat všechny existující nápisy týkající se Jana Nepomuckého. Všechny tyto protokoly, tedy 2877 stran, dostali za úkol přepsat arcibiskupští písaři. Jejich přepsané listy musely být následně porovnány s originály, potvrzeny a zapečetěny.

Povolaný kanovník Jan Frick se s těmito cennými listy vydává do Říma. Souhlas se započítím kanonizačního řízení ztvdil Benedikt XIII. Referentem zde měl opět být Michla Bedřich Althan, ten byl však v době svého jmenování do funkce nepřítomen ve svém sídle, tudíž je místo něj povolán španělský jezuita Alvara Cienfuegos. Kanovník Jan Frick byl nahrazen Janem Rudolfem Šporkem. Nesmí zde samozřejmě chybět ani Giovanni Franchellucci. Možnosti oponovat se opět ujímá Prosper Lambertini.²⁴ V této chvíli se však čeká na přeložení veškerých akt do latiny. Jednání o kanonizaci pokračovalo další tři roky. Jedním z hlavních projednávaných témat byla mučednická smrt Jana Nepomuckého. Lambertini v tomto případě tvrdil, že nejsou nikterak předloženy důvěryhodné důkazy. Pokud tyto důkazy mohl nalézt Bohuslav Balbín, tak proč nebyli členové komise schopni tyto důkazy předložit. A opět se staví za tvrzení, že není ani jasné, v kterém roce Jan Nepomucký zemřel. Giovanni Franchellucci argumentuje tím, že pokud nějaké důkazy chybí, je to vinou husitských válek, při nichž bylo mnoho materiálů zničeno. To stačilo k tomu, aby bylo mučednictví Jana Nepomuckého v roce 1718 právoplatně prokázáno.

Dalším bodem projednávaným v případě Jana Nepomuckého byly jeho zázraky. Jako důkazný materiál postačil sumář, nebo-li tištěný výtah z procesních protokolů. Zde se nacházelo šest zázraků. Jednání se od této chvíle jakoby zastavilo. V té době se vrací kardinál Althan, který se ihned jmenuje referentem místo Cienfugose. Kardinálové se několikrát sejdou na poradu až 11. ledna 1729 uznají čtyři ze šesti zaznamenaných zázraků.²⁵

Bazilika sv. Jana v Lateránu bude místem, kde se 19. března 1729 odehraje kanonizace Jana Nepomuckého.

Oslava svatořečení byla naplánována na období mezi 8. a 16. říjnem 1729. Slavnosti byly největší, co kdy hlavní město Českých zemí zažilo. Byly vyráběny šperky ve tvaru jazyka, stejně tak jako amulety. Denně se odehrávalo více jak 400 svatých mší, přičemž bylo dáno

---

²⁴ Tato funkce se nazývá advocatus diaboli, neboli „d'áblův advokát“

²⁵ Dva zázraky spojené s nálezem relikvie a ohledáním hrobu; záchránění dcery Václava Hodánka; uzdravení Terezie Veroniky Krebsové

nejméně 200 000 svatých přijímání. Věřící byli nadšeni svým novým svatým.

16. Relikvie

15. září roku 1719 dochází k otevření a prozkoumání místa posledního odpočinku Jana Nepomuckého. Při otvírání hrobu byla nalezena dřevěná rakev skrývající mučednickovy ostatky. Jako první přítomné po sejmutí víka z rakve upoutala žebra nesoucí stále známky mokvání a vlhkosti. Zarazila je i nemalá rána na hlavě, která byla pravděpodobně způsobena o mostní pilíř. Když vyjímali hlínu z lebky, vypadl z ní kus lehce červené měkké tkáně. Tato tkáň byla následně označena za jazyk, neboť se mu tvarem, barvou i strukturou podobala. Jeden z přítomných doktorů, Jan Karel Puchmann, o relikvii pronesl: *Domnívám se, že zachování jazyka je něco nadpřirozeného, protože jazyk je zvláštní měkká a houbovitá hmota, která v sobě chová mnoho slin, a proto velmi snadno podléhá zkáze. Přes více než tři století se nemohl uchovat jinak než zřejmým zázrakem.*²⁶ Nedlouho poté byla relikvie spolu s ostatky uložena nazpět do svatováclavské kaple pražské katedrály.

27. ledna 1725 dochází k druhému ohledání ostatků a relikvie Jana Nepomuckého. Při této příležitosti políbí světící biskup Mayer relikvii. V té chvíli se začala měnit barva jazyka z lehce červené na šarlatovou. Tímto se tedy relikvie stala jedním z prokázaných zázraků Jana Nepomuckého. Relikvie byla uctívána mnoha tisíci poutníků, kteří měli možnost tuto relikvii až do roku 1866 líbat. Avšak nedlouho poté přesunula pruská okupační armáda relikvii do Salcburku. Po jejím návratu však byla relikvie mnohem chatrnější, tudíž bylo veřejné líbání zastaveno. I tak byla tato relikvie políbena během 137 let skoro sedmi miliony věřících.

Další možnost prozkoumat tuto relikvii dostal profesor anatomie Ondřej Schrutz, a to roku 1903. Jazyk měl už stejnou podobu, jako má dodnes.

Významnou relikvií se zabývala ještě řada učenců.

S dalším tvrzením o zachování jazyka přichází roku 1957 profesor František Hájek. Dle něj mohl jazyk přežít díky procesu, který se nazývá zmýdlovatění, neboli adipocire. Docházelo k tomu, že některá pohřbená těla byla chráněna tak silnou vrstvou vlhkosti, která neumožnila průnik vzduchu k mrtvole. Tím mohlo dojít k tomu, že se jakékoliv měkké tkáně, ale i kosti mohly přeměnit na bílou mazlavou hmotu, která později začne vysychat a drodit se. Někteří hovoří o tom, že je to způsobené plyny, které jsou obsaženy v bílkovinách nebo možností přeměny tělesného tuku.

---

²⁶ Vltnas 1993, 135

Proti tomuto se roku 1968 ohrazuje docent Jaromír Tesař. Nemůže se jednat o zmýdlovatění, neboť roku 1719 byla relikvie celá červeně zbarvená a pružná. Jeho námitky podpořil roku 1972 historik Václav Ryneš, který přišel s tvrzením, že hrob byl na velmi suchém místě, skoro bez spodní vody, tudíž ke zmýdlovatění nemohlo dojít.

S další teorií přichází roku 1969 dr. Jiří Král. Dle něj přináší Vltava radioaktivní částice, které pocházejí z jižních Čech. Tyto částice se pak následně shromažďují pod jezem u Karlova mostu. Z toho vyplývá, že když byl Johánek svržen do vody, hluboce se nadechoval, čímž se mu do úst dostalo velké množství radioaktivního bahna. K tomu, že tělo bylo před svržením do vody již bez známek života, již nepohlížel, ani k tomu, že údajný jez zanikl už v roce 1342.

Roku 1973 se opět naskytla možnost tuto relikvii důkladně prozkoumat. Toho využili vědci a lékaři jako prof. MUDr. E. Černý, či prof. MUDr. E. Vlček, DrSc.. Relikvie měla na své stáří nemalé rozměry, tedy 6,3 x 3,4 cm. Tloušťka byla 6 až 12 mm. K rozluštění záhady, co relikvie vlastně je, bylo nutné odebrat mučednickovu kostní dřev. K další možnosti určit původ relikvie měl sloužit část hmoty z mozkovny knížete Vratislava, který zemřel roku 921 n. l., a vzorek lebky pocházející z 15. století. Při zkoumání nebyly na relikvii objeveny žádné stopy po svalovině, tudíž se nemohlo jednat o jazyk. Přicházejí s informací, že tento organický objekt je nespíše část obsahu mozkovny Jana Nepomuckého. Vysvětlení je jednoduché. Určitá část dutiny lebeční je vyplňována jakousi mozkovou kaší, na kterou postupem času dolehne proces dehydratace. Její objem se začne zmenšovat. V době první exhumace měla tato hmota již jen podobný tvar a velikost jazyka. Po následném vyjmutí této hmoty došlo k opětovnému zvlhnutí, což zapříčinilo změnu zbarvení. Celá tato záležitost je navíc podložena tím, že tento úkaz není neobvyklý. Pokud je tělo pohřbeno v těžké půdě, která je navíc obohacena o abnormální vlhkost, je možné, že dojde k podobnému zachování části mozkové hmoty. Moderní prozkoumání přineslo řadu nových výsledků, došlo i ke konečnému obhájení, že existoval pouze jeden Jan Nepomucký, čili Jan z Pomuku či Johánek z Pomuku.

17. Zázraky

Jan Nepomucký byl velice proslaven svými zázraky, ať už se jednalo o zostuzení jedince, který zneuctil Johánkův hrob, nebo o nešťastníka, který byl uzdraven. Jan Nepomucký se ukázal jako spravedlivý a ochotný pomocník.

K Janu Nepomuckému se však neobraceli pouze silně věřící křesťané, ale i lidé z těch nejnižších vrstev, kteří si teprve až na pokraji života vzpomněli, že je snad i někdo vyšší, který by je mohl zachránit. Církev však těchto pár níže uvedených zázraků nepovažovala za skutečné zázraky, ale za lidové historky, které nikdy neuznala za prokázané.

Jistý mladý šlechtic svedl služku a dítě se mělo už co nevidět narodit. Prostopášný kavalír, který se bál hněvu svého prchlivého otce, dal potomka usmrtit a mrtvolku zahrabat. Věc se však neutajila a dostala se dokonce před soud. Mladý feudál se rozpomněl, že je vlastně ctitelem Jana Nepomuckého, a slíbil světcům, že pokud ho dostane z bryndy, vykoná pouť ke svatojánskému hrobu. Mučedník nelenil a odklidil korunní svědky obžaloby tak dokonale, že když došlo k hlavnímu líčení, nebylo náhle o čem mluvit. Mladík lhal, jako když tiskne, a soud ho vysvobodil.

Jiná nešťastnice se u soudu domáhala výživného na nemanželské dítě, které čekala – jak jinak – opět se záletným kavalírem. Tentokrát na věc vyzrál provinilcův otec. Stačila modlitbička, a Jan Nepomucký zařídil, že nastávající matka zmizela někam na druhý konec zeměkoule a nikdo o ní už nikdy neslyšel.

Jakýsi prudina kovář řešil kdesi na Moravě své manželské neshody perlikem, takže ubohá žena vypustila duši. Vraha chytili a vedli do vězení. Jenomže kovář se cestou vroucně pomodlil ke svatému Janovi a ten ho nechal uniknout před (spravedlivým) trestem.²⁷

Je nemožné nezmínit několik zázraků o zázračném uzdravení, jimiž si Jan Nepomucký také vysloužil nemálo obdivu. Důležité je poznamenat, že k uzdravení pomohl jen prach z hrobu Jana Nepomuckého. *Jistý Žid jménem Jakub Löwy se prý užuž chystal k cestě do pekel, když mu přinesli tento léčivý prostředek rozpuštěný ve vodě. Löwy se napil a rázem byl tak zdrav, že seskočil z postele a upaloval rovnou k jezuitům, aby se tam nechal pokřtít.²⁸* Tento zázračný prach, ale i hlína se staly předmětem zámořských obchodů. Byly vezeny portugalskými loděmi do Indie, kde byly užívány misionáři k léčení domorodců.

Kanonizační komisi však byly předloženy zázraky jiné, mnohem důvěryhodnější. Nebylo však jednoduché určit to, co je opravdu zázrak. Sám svatý Tomáš Akvinský hovořil o tom, že vše, co odporuje přírodě je zázračné a nadpřirozené. Důvodem označení jevu za zázrak je i neznalost přírodních zákonů. Prosper Lambertini se domníval, že zázraky mohou vykonávat i lidé, kteří nejsou a nikdy nebudou svatými, dokonce i takoví lidé, kteří nikdy nectili žádný boží zákon. Neboť jen Bůh povolává své vyvolené proto, aby ukázal Kristovo učení jako

---

²⁷ Vlnas 1993, 131 - Tři zmíněné zázraky překvapí svou problematickou etickou interpretací.

²⁸ Vlnas 1993, 132

pravé. Touto problematikou se zabýval Lambertini i ve své knize *O blahorečení sluhů Božích*.²⁹ I kanonizační komise přijímá jen zázraky, které se staly jen po mučednickově smrti, a ne před ní.

Schválení těchto zázraků papežskou instancí může trvat i několik desítek let, než dojde k prokázání jejich důvěryhodnosti.

Co vlastně odpovídá pojmu *zázrak*, vysvětluje např. biblický slovník vydaný roku 1956 Adolfem Novotným: *...označuje to, co nemůže být vysvětleno samozřejmými příčinami, jež leží před zrakem. Podle Fryntova Náboženského názvosloví patří výraz zázrak ke slovesu zazříti a znamenal původně tolik, co vidění [ve smyslu : vidění proroka]. Zdá se, že český termín souvisí i se slovem zřec = vidoucí, kněz, který přináší žertvy [oběti] ... Podle písma je zázrakem vše, co nějak odkazuje na Boha, ukazuje k němu a dává okoušet jeho bezprostřední blízkost, takže nese na sobě rys nápadnosti, mimořádnosti, neočekávanosti a naléhavosti. Zázrakem tedy může být i to, co lze vysvětlit přirozeným způsobem, avšak v dané situaci upozorňuje věřícího člověka na bezprostřední blízkost a jednání Boží. Proto bývá se zázrakem spojen údiv, ano zděšení těch, kteří se stal jeho svědky*.³⁰

Kanonizační komisi bylo tedy předloženo několik zázraků. Je zřejmé, že jedním z nich byla relikvie nepomucenského jazyka. Tento zázrak byl jedním z prokázaných. Následovaly dva, které vypovídaly o moci Jana Nepomuckého jako zachránce. Jedním z neprokázaných zázraků bylo zachránění městečka Nepomuku před morem, který byl údajně toku 1680 všude kolem, jen ne v místě světcova rodiště. Dalším neprokázaným zázrakem bylo zázračné zachránění z roku 1712: *Tehdy přišel do Prahy za prací jirchářský tovaryš Václav Bušek. Hledal za tmy cechovní hospodu, spletl si však dům a kdesi v Dlouhé třídě spadl do studny. Cestou do hlubiny vzýval rozličné světce, mezi nimi i Jana Nepomuckého. Pád prý skončil šťastně; Bušek se zachytil okovu a lidé ho vytáhli ven*.³¹

Včetně dvou zázraků spojených s nálezem relikvie a ohledáním hrobu uznala kanonizační komise ještě jeden zázrak, který zachraňoval, a druhý, který léčil.

K události došlo 22. února 1718 večer nedaleko Strakonice. Větší společnost měšťanů, mezi nimiž byl i správce panství Václav Hodánek se ženou a dcerkou, se vracela z masopustního ohňostroje. Cesta vedla po namrzlé lávce přes Otavu nad jezem a náhonem Pětikolského mlýna. Rozárka pobíhala mezi dospělými, náhle jí však uklouzla noha a děvčátko s výkřikem zmizelo v řece. Náhon nebyl zamrzlý. Mohutný proud smýkl dětským tělíčkem mezi sloupy

²⁹ Prospero Lorenzo Lambertini: 1675 - 1758. Mezi léty 1740 – 1758 zastával funkci papeže Benedikta XIV.

³⁰ Novotný, A. Biblický slovník. Kalich, Praha 1956.

³¹ Vlnas 1993, 132

stavidla a nesl holčičku obrovskou silou korytem z borových fošen vstříc mlýnským kolům. Rozjařený dav rázem vystřízlivěl. Lidé se chopili světél, zburcovali osazenstvo mlýna a jali se prohledávat temný náhon. Mlynář nebyl doma. Jeho žena si však všimla, že druhé z vodních kol se náhle zastavilo. Stárek Antonín Veselý se vší silou opřel do lopatek, aby složení uvolnil. Podařilo se mu kolem pootočit o několik stupňů, když náhle zahlédl na hladině náhonu cosi bílého. Nedbaje zimy skočil okamžitě do vody a během několika vteřin šťastně vyprostil tělo děvčátka, zachycené mezi lopatkami. Rodiče spolu se sousedy odnesli promrzlou Rozárku do nejbližšího domu a položili jí do vyhřátých peřin. Asi po půlhodině se dítě probralo z bezvědomí. Ukázalo se, že pád do řeky přežilo bez větších zranění. Rozárka sama prý hned po procitnutí přikládala své zachránění svatému Janu Nepomuckému. Vyprávěla, že se jí světec pod hladinou zjevil a ujistil ji, že nezemře. Na otázku, jak svatý Jan vypadal, odpověděla holčička bezelstně: „Právě tak jako na našem mostě; měl v jedné ruce kříž, v druhé palmu a na hlavě bired. Jenomže socha na mostě je dřevěná a tenhle se mi objevil živý.“³² Zázrak který učinil Jan Nepomucký, patřil mezi velice oblíbené. To, že to byl zázrak, ještě podpořil fakt, že nedávno před událostí do stejné vody spadli dva mladíci. Ti však takové štěstí neměli, neboť byli nalezeni zohavení a mrtví. To, že děvčátko nepřišlo o život buď utonutím, prochladnutím nebo jakýmkoliv zraněním, bylo připisováno zázraku. Rozárčino zachránění lze dnes brát i jako mimořádné štěstí. Stávalo se a stává, že dítě zázrakem přežilo smrtící spáry ledové vody, neboť chladná voda zpomaluje některé tělesné procesy a umožní vystačit si s minimem kyslíku.

Posledním prokázaným zázrakem Jana Nepomuckého bylo roku 1701 uzdravení Terezie Veroniky Krebsové.

Jednadvacetiletá Terezie , dcera královského rychtáře města Mostu, si při zavírání truhly nešťastnou náhodou vymkla palec na levé ruce. Místní ranhojiči léčili, alespoň podle dobových svědectví, zranění natolik nešťastně, že dívce postupně otekla celá paže a dostavil se bolestivý zánět. Terezie se proto vypravila za lékařskou pomocí do Prahy, kde se ubytovala u své sestry řeholnice v hradčanském klášteře voršilek. Renomovaný ranhojič Václav Leischner přiložil na nemocnou paži dlahy a mazal ji nejrůznějšími mastmi. Jeho úsilí však bylo marné: dívčina ruka postupně zcela odumřela. Staré svědectví plasticky popisuje, jak celé levé rameno nebohé Terezie „docela vyzáblo a seschlo, že ani lískového ořechu masa na něm nezůstalo“. Představená voršilského kláštera, hraběnka Anna Eleonora Berková z Dubé, později vyprávěla, že dívka nemohla nakonec hnout ani prstem a četné léky její stav spíše

---

³² Vlnas 1993, 143 – 144

zhoršovaly. Felčari se pokoušeli probudit v paži cit nejdrastičtějšími způsoby: štípali jí kleštěmi, šlehali kopřivami, pálili nad žhavým uhlím a polévali vařící vodou – vše bez výsledku. „Ruka se posléze stáhla a scvrkla se s ramenem tak dohromady, že obé jak zavírák vyhlíželo,“ vypověděl po letech jeden z chirurgů. On ani jeho kolegové neviděli za této situace jiné řešení než amputaci. Nešťastná Terezie pochopila, že záchrana již nemůže přijít z tohoto světa. Vroucně se modlila k Panně Marii a Janu Nepomuckému. Tu se dostavila mystická vize. Dívce se zdálo, že před sebou vidí papír, na němž ji kdosi vyzývá k devítidennímu půstu s trojí zpovědí a přijímáním. Hraběnka Berková měla o zesláblou pacientku strach a nechtěla ji půst zprvu dovolit. Nakonec však Tereziiným prosbám vyhověla. Po šesti dnech hladovění se nemocná domnívala, že slyší, jak kdosi kolem půlnoci volá na chodbě její jméno. Halucinace se objevovala ještě dvakrát. Teprve devátou noc se prý Terezii zjevil Jan Nepomucký v celé své vznešenosti. Byl oblečen do kanovníckého oděvu s rochetou a pláštěm a na hlavě měl kněžský biret. V rukách třímал neodmyslitelnou palmovou ratolest a krucifix. Vypadal zkrátka právě tak, jako socha na mostě, řečeno s Rozálií Hodánkovou. Světec ujistil nemocnou dívku, že jí bude pomozeno, a pak se rozplynul v nočních temnotách. Hned ráno se Terezie vypravila s velkými obtížemi do blízkého kostela v Loretě. Vyzpovídala se a poklekla před oltářem. V okamžiku, kdy jí kněz podal hostii, pocítila nemocná náhle, „jako by jí od lopatky skrz celé tělo až k prstům projel horoucí oheň, načež dlahy a obvazy samy od sebe odpadly, chromé a zcvrklé prsty se úplně narovnaly, rameno i ruka opět nabyly své ohebnosti a vlády. V témž okamžiku bylo vyschlé rameno zase masité a silné tak jako její pravé rameno a mohla jím volně pohybovat i ruku bez bolestí natáhnouti.“³³ Toto uzdravení je zvěčněno v kostele sv. Jana, které daly voršilky na počest Jana Nepomuckého postavit. Dnešní lékařská medicína tvrdí, že Terezie Krebsová trpěla algodystrofickým syndromem, neboli syndrom rameno - ruka, přičemž toto onemocnění vzniká právě po úrazech jako je zlomenina, nebo jako následek neodborného zafixování. Poté následuje otok až po ochrnutí celé ruky.

18. Atributy

Svatý Jan Nepomucký není jen našim českým světcem a zemským patronem. O jeho světovém věhlasu hovoří i to, že byl mezi křesťany velmi dobře znám, a to jak v Číně, tak v Japonsku. Například obyvatelé Nan – ťingu u řeky Jang – c’- ťiang uctívají Jana Nepomuckého jako patrona tamější katolické diecéze, jeho sochy najdeme i v Jižní Americe.

---

³³ Vlhas 1993, 145 – 146

Jan Nepomucký se stal zároveň patronem lodníků, zpovědníků, vorařů, mlynářů, či ochráncem tonoucích. Je často zobrazován jako kanovník v biretu, s křížem a palmovou ratolestí v ruce. Však nejvýraznějším atributem je pět hvězd, které mu září kolem hlavy. Vysvětlení jejich původu je několikeré. Někteří tvrdí, že poté, co byl Jan Nepomucký shozen do Vltavy, ukázalo se nad vodou právě pět silně zářících hvězd. Někde se však uvádí, že hvězd bylo dokonce sedm, neboť dvě jsou schované za jeho hlavou, anebo šest, s nimiž je Jan Nepomucký často zobrazován v Rakousku. Vysvětlení jejich symboliky je však velice rozporuplné. Hvězdy mohou značit slovo „*tacui*“, tedy mlčel jsem. Slovo má pět písmen a odpovídá počtu hvězd. Dalším vysvětlením může být pět částí svátosti pokání či pět ran Ježíše Krista. Nebo může pětice odkazovat ke čtveřici živlů, pátá je jakási syntéza toho, od čeho vzešla svatost Jana Nepomuckého. Dále se nabízí pět smyslů, jichž je Jan Nepomucký středem, protože dokáže všechny tyto smysly nadlidsky ovládat. Tím se však i ukazuje, že jeho svatost vznikla poctivě, bez jakékoliv vznešenosti. Zobrazením hvězd kolem hlavy však není poctěn jen Jan Nepomucký, ale i samotná Panna Marie. Zde jsou její hvězdy vykládány jako dvanáct souhvězdí zvěrokruhu, které se točí kolem Země jako středu všeho dění, či mají symboliku dvanácti apoštolů, kteří jsou kolem Panny Marie zobrazeni.

Jak již bylo zmíněno, v ruce drží Jan Nepomucký palmovou ratolest, nebo-li chamaerops. Palmová ratolest není výlučným atributem Jana Nepomuckého, nýbrž všech mučedníků. Původně palmové ratolesti označovaly vítězství, kterou křesťanská symbolika převzala od symboliky římské. Podle legendy drželi palmové ratolesti andělé, kteří sestoupili z nebes, když bylo Johánkovo tělo svrženo do Vltavy.

Avšak nejvýrazněji splývá postava Jana Nepomuckého s mostem. Jako jeho ochránce má pomoci přenést se přes všechn bol suchou cestou, chránit před tím, aby silný proud nezanesl člověka na špatné místo.

Dalším atributem je jeho jazyk, který zůstal po celá staletí zachován³⁴ a ryba, nebo prst před ústy, jako symbol mlčenlivosti pro ty, kteří stále věří, že je Jan Nepomucký mučedníkem zachování zpovědního tajemství.

Dalším atributem sv. Jana Nepomuckého je staroboleslavské paladium, a to díky barokní legendě, podle níž světec putoval do Staré Boleslavi, dále kotva, nebo chudák, kterému dává světec almužnu. Někdy zase můžeme vidět globus jako symbol jeho věhlasu po celém světě.

---

³⁴ Podle posledních výzkumů citovaných výše, část mozkové tkáně.

19. Vznik legendy

Čím byla smrt Johánka z Pomuku vzdálenější, tím více se začala vzdalovat realitě a více se upínat k literárním fabulacím. Bylo napsáno mnoho stran, které pozměnily jak příčiny Johánkovi smrti, tak i smrt samotnou či dokonce charakter samotného krále Václava IV.

Jedním z nich je roudnický kanovník Petr Klarifikátor. Ten píše zřejmě mezi léty 1400 až 1403 latinský životopis o Janu z Jenštejna. Nezapomene se zmínit ani o trýznění jeho pracovníků. *Poslední síla pronásledování proti němu a proti jeho věrným propukla léta Páně 1392, kdy jeho přední úředníci jak v záležitostech světských, tak duchovních byli krutě mučeni. Neboť ctihodný pan Mikuláš Puchník, oficiál, později zvolený pražský arcibiskup, byl pálen pochodněmi a planoucími svícemi, pražský děkan udeřen do hlavy a ctihodný Jan, tehdejší vikář v duchovních záležitostech, se stal milostí Boží mučedníkem, neboť byl pálen, sevřen v patách, nakonec utopen a byl oslaven zářícími zázraky. Poněvadž se to však stalo nedávno a je to známo celé vlasti, i přesto, že je to věc pamětihodná, zde ji opomím také proto, že je i jinde, myslím, obšírněji zaznamenána.*³⁵

Tento čin Václava IV. je zaznamenán i v latinské *České kronice* zachycující období mezi roky 1348 až 1411. *Léta Páně 1393 byl utopen Johánek z Nepomuku, doktor církevního práva, v den sv. Benedikta v noční době. Téhož roku v létě řeka Vltava tak vyschla, že v Podskalí přes krátké břevno přecházeli řeku suchou nohou, a voda řeky Vltavy tak zezelenala, že se lidé neodvažovali s vltavskou vodou vařit, ale s vodu ze studní.*³⁶

Další zmínka o smrti Johánka z Pomuka se objevuje ve Starých letopisech českých, které o roce 1393 vypovídají toto: *Téhož roku byl utopen slavný doktor, kněz Johánek, vikář pražského arcibiskupství, pod pražským mostem, na příkaz krále Václava, protože proti jeho vůli potvrdil opata kladrubského. Byl pochován na Pražském hradě u sv. Václava a do kamene tam bylo vytesáno jeho jméno a také kříž. A na ten kříž dodnes nikdo úmyslně nohou nestoupne.*³⁷

Osud Jana Nepomuckého byl zaznamenán i v cizích zemích. Například perem Ludolfa z Eynbecku, který byl opatem augustiniánského kláštera v Záhani ve Slezku. V díle *Catalogus abbatum Saganensium* píše: *Tento krutý a zlý král neukázal ve svém počínání nic královského, ale spíše si počínal jako mučitel a kat než jako král. Vždyť ani o dávných tyranech z prvních dob rodící se církve se neslychá, že by vlastní rukou zuřili proti*

---

³⁵ Vlček 1993, 146

³⁶ Vlček 1993, 146

³⁷ Ze starých letopisů českých. Svoboda, Praha 1980, s. 26.

služebníkům Božím tak jako tento. On sám jako pomocník a druh katův přikládal k tělu plameny k pálení, jindy zasazoval rány, jindy sám vlastní ukrutnou rukou přikládal drásavé nástroje. Mimo jiné totiž utopil ve vodě onoho ctihodného muže milého Bohu i lidem, milosrdného od Němců i od Čechů, pana Jana, kněze, vikáře v duchovních záležitostech pana pražského arcibiskupa, doktora církevního práva, krutě zmučeného, popáleného, až mu vyhrězly vnitřnosti. Pana Mikuláše Puchníka, licenciáta církevního práva a mistra svobodných umění, pražského oficiála, kněze, plameny a ohněm, abych tak řekl, královskou rukou a rukama některých jiných hrozně ohmatávaného docela i na stydkých údech, posléze jen stěží položivého propustil; pana Boleslava, řádného pražského profesora, doktora církevního práva a pražského děkana, zajatého, zbitého a k tomu míšeňského probošta, ctihodného muže, řečeného Knobloch, chyceného, obnaženého a již předaného k mučení, stěží, ale přece dovolil propustit na svobodu.³⁸

Prvním, kdo pozměňuje fakta o smrti Johánka z Pomuka, je kronikář Ondřej Řezenský. Ve své knize z roku 1422 napsal: *Tento [král] utopil slavného doktora teologie Jana za to, že mu řekl, že ten je hoden jména krále, kdo královstvím dobře vládne.*³⁹ Dalším, kdo přispěl k vytvoření nepomucenské legendy je rakouský kronikář Tomáš Ebendorfer z Haselbachu: *Také zpovědníka své manželky Jana, mistra teologie, poněvadž řekl, že jen ten je hoden jména krále, kdo dobře vládne, a jak se říká, poněvadž se zdráhal porušit zpovědní tajemství, dal utopit ve Vltavě Druhého však určil štíravým plamenům, ale toho kat, pohnut soucitem, nechal zachránit se útekem.*⁴⁰

Po tomto kronikáři následuje záznam Mistra Pavla Žídka z roku 1471. Ve svém třetím díle *Spravovny* se také zmiňuje o osudu Johánka z Pomuka: *, ...a ona se zpovídala Mistru Johánkovi, děkanu u Všech svatých, i přišel k němu král, aby mu pověděl, s kým přebývá, a když děkan jemu nechtěl nic praviti, kázal ho utopiti. Potom přeschla řeka, a když lidé pro mlýny chleba neměli, počali proti králi reptati, a to byl počátek zlého.*⁴¹ Důležitý je tento záznam hned z několika důvodů. Jeho zápisek se stane jedním z nejstarších dokumentů, který budou mít k dispozici barokní autoři při vytváření legendy o mučedníkovi zpovědního tajemství, dále proto, že nikde neuvádí rok, kdy se tragédie stala a ani jméno královny, kterou měl zpovídat.

Roku 1483 se díky kapitulnímu děkanovi Janu z Krumlova rodí základ nepomucenské legendy. Chtěl zachytit posledních sto let, které se týkaly kapituly. Počal tedy rokem 1383.

---

³⁸ Vlček 1993, 147

³⁹ Vlnas 1993, 38

⁴⁰ In: Kronika římských králů, cit. dle V. Vlnas: Jan Nepomucký česká legenda. Praha, MF 1993.

⁴¹ Vlnas 1993, 44

*Johánek z Dubé utopen z mostu. Bohuslav děkan 1409, zřekl se děkanství r. 1415, tamže pohřben v Žitavě...*⁴² Zavčas si poté uvědomil, že zaměnil dvě osoby, a to Johánka z Pomuka za kapitulního děkana Johánka z Dubé. Chybu škrtl a dopsal z *Pomuka*. Následně zjistil i to, že za Bohuslavem z Krnova nenásleduje Johánek z Dubé, ale Jan z Kralovic. Neuvědomil si však, že rokem úmrtí Johánka z Pomuka nebyl rok 1383, ale rok 1393.

Dalším, který přispěl ke vzniku nepomucenské legendy byl Václav Hájek z Libočan, který doku 1539 dokončil své slavné dílo, a to *Kroniku českou*. Při psaní o Johánkovi z Pomuku si však zcela zřejmě nevěděl rady. Pokud čerpal třeba u Jan z Krumlova či Pavla Žídka, je jeho zmatenost zcela pochopitelná. Václav Hájek z Libočan zde tvoří osudy dvou Johánků z Pomuka. O prvním z nich píše: *Roku toho Vácslav král oddal se na veliké neřády, hry, tance rozličné provozuje. Manželka jeho, jenž byla velmi ctná a šlechetná žena, za takové jeho nepořádné obyčeje se hanbila a jej samotně trestávala pravěci, aby se na svého dobrého otce rozpomenul, že jest on nikdá takových věcí neprovozoval, a ktož by takové věci před sebe bral, že jej míval v ošklivosti. Skrže takové trestání král proti své manželce se pozdvihl a vzal ji v velikú nenávisť, takže jest k ní hledal příčiny, aby jí mohl o její život připraviti. Nazajtrí po slavnosti svatého Zigmunda, povolav k sobě kněze Jana Nepomckého, jenž byl mistr učení pražského a kanovník pražského kostela a králové zpovědník, a on jistě bál se Pána Boha, i pilně se jeho vyptával, žádaje, podtají aby mu oznámil, jakých hřichuov se králová před ním Pánu Bohu vyznávala; kterýž odpověděl: „Králi, pane muoj, já toho jistě v paměti nemám, a bych měl, nebylo by mi to slušné učiniti, a vám také jistě slušné není se na to ptáti.“ Král rozhněvav se kázal jej do těžkého podzemního vsaditi vězení, a nemoha na něm nic míti, poslal po kmotra svého, mistra popravného, kázal jej ukrutně mučiti, a nemoha se na něm ani tak nic doptati, kázal jej nočním časem na most pražský vyvésti a svázaného do vody svrci a utopiti. To když se stalo, té noci i druhé světila mnohá vidína sú na tělem jeho ležícím u vodě. Král když o tom divu uslyšel, na hrad Žebrák odjel a prelátí kostela pražského, vzavše tělo to z vody u kláštera svatého Kříže, na hrad pražský sú je slavně nesli a s velikým náboženstvím v kostele svatého Víta proti oltáři Panny Marie na nebe vzeti pohřbili a kamenem přikryti rozkázali. Potom mnozí a rozliční se tu divové dáli a skrže to mnozí jej mučedníka božího a svatého býti pravili a ktožkoli jeho svatosti odpíral a svévolně na kříž vytesaný na kameni vstúpil, toho dne světskú hanbu trpěl. I rozkázali sú prelátí ten hrob železnú mřeží odělati.⁴³ O chvíli později podle V. Hájka z Libočan, rozkáže Václav IV. utopit druhého kněze: *Léta tisícého třístého devadesátého třetího. : Téhož léta ten den po Svátosti král Vácslav povolal**

---

⁴² Vlnas 1993, 45

⁴³ Kolár 1981, 469

k sobě sufragána arcibiskupova, jemuž jméno bylo doktor Johánek, i ptal se jeho, proč jest směl to učiniti a potvrditi na opatství kladrubské Albrachta mnicha. I odpověděl sufragán: Králi milostivý, proto sem to učinil, neb sú jej všickni bratří kláštera toho sobě za opata zvolili a předkové moji též také jeho předkův tím způsobem potvrzovali. A král, slyše jeho slušnou výmluvu, kázal jej jíti a hned té noci dal jej na most pražský vyvésti a do vody svrci a utopiti. To uslyšav arcibiskup, poslal dva kanovníky kostela pražského k králi, aby se jeho otázali, z jakých příčin to jemu učiniti rozkázal. A když sú k němu přišli, otázali jsú se jeho a řkli: Králi, pane náš milostivý, Tvé Milosti oznamujem, že jsme posláni od arcibiskupa, tvého kaplana, abychom se otázali, co jest ten dobrý muž Johánek doktor sufragán učinil, že jest konec života vzal skrze mistra popravného. Král odpověděl: Poněvadž vy jeho chválíte po smrti a pravíte, že jest byl dobrý muž, chci tomu také, aby vás též jiní po smrti chválili. I rozkázal je hned vsázeti a vtom bez meškání poslal pro svého kmotra mistra popravného, chtě kázati jím jako doktorovi Johánkovi též učiniti, ale však na přímlovu některých svých dvořanuov nazajtří kázal je propustiti. Když jsú pak z toho vězení vyšli, uhlédali jsú státi mistra popravného s provazy; z toho nemálo byli zstrašeni. Uzřeli také krále, an stojí na pavlači; jeden z týchž kanovníkuov, jménem Jaroslav z Klinštajna, jenž byl muž jistě nábožný i svatý, pokloniv se řekl: Králi, pane náš, my, tvoji kaplané, z tohoto vězení, v kterémž jsme byli bez našeho provinění, tobě děkujem, a že jsme my dva byli v tomto vězení, ty po dvakrát věznem budeš, jednou roku tohoto a po druhé roku druhého, a protože jsi naše osoby tam v tom vězení držal za čtyřidcet hodin, čtyřidcet téhodnuov v těžkém vězení držán budeš, a kdyby Pán Buoh nad tebou ruky nedržal, tu by v tom vězení konec života vzal. Král zasmáv se řekl: Dobře mluviš, jdi předse a chval Pána Boha, žes posledního truňku v řece neučinil.⁴⁴

Literatura na osud Johánka z Pomuka nezapomněla ani v 60. a 70. letech 17. století. Jedním z autorů, kteří se mu věnovali byl i Bohuslav Balbín. V roce 1669 se o něm zmiňuje ve své čtvrté knize s názvem *Výtah z českých dějin*.⁴⁵ Záchytný bod v osudu Jana Nepomuckého nalezl v proslulé *Kronice české*, jejímž autorem je Václav Hájek z Libočan, vyprávějící o osudu obou utopených Johánků. Bohuslav Balbín se nechal inspirovat i dalším autorem píšicím o Johánkovi z Pomuku, a to Janem Ignácem Dlouhoveským. Ten píše, snad na podzim roku 1668, latinské pojednání *O blahoslaveném Janu Nepomuckém, kanovníku pražském a děkanu královské kaple u Všech svatých, pro zachování tajemství zpovědního z mostu pražského shozeném a utopeném dne 16. května 1383*. Jan Ignác Dlouhoveský se zde dopouští třech známých nepomucenských omylů, k nimž překvapivě přiřazuje i čtvrtý. Tím je

---

⁴⁴ Kolár 1981, 481 – 482

⁴⁵ Balbín B. Epitome historica Rerum Bohemicarum seu Historia Boleslaviensis – Výtah z českých dějin. 1669.

den Johánkovi smrti, 16. květen. Díky tomuto údaji slaví církev dodnes Janův svátek místo 20. března 16. května.

Na Dlouhoveského navazuje Jiří Crugerius. V roce 1669 napíše o Janu Nepomuckém stať ve spise *Maiales Triumphi*. Ta je zakončena výzvou k papeži, aby již rozhodl o svatořečení Jana Nepomuckého.

Bohuslav Balbín se nechává opět inspirovat Janem Ignácem Dlouhoveským, a to, když v letech 1670 - 1671 píše *Život svatého Jana Nepomuckého, pražského chrámu metropolitního u sv. Víta kanovníka, kněze a mučedníka*. J. I. Dlouhoveským se Balbín nechává inspirovat tak silně, že jeho podání životopisu Jana Nepomuckého přebírá celé pasáže. I tak se toto dílo stává velice slavným. Je překládáno do mnoha jazyků, např. do čínštiny, japonštiny, jazyků katolické Evropy, ale i např. jazyků malajských ostrovů. Dílo je opět plně omylů. Vzdělání získal Jan u zelenohorských cisterciáků v jejich klášterní škole, je opět královniným zpovědníkem, Václav IV. ho mučil ne jednou, ale dvakrát. Při prvním ho propustil skoro bez škrábance. A opět umírá 16. května 1383.

Otázka dvou Janů však nenechávala nemálo literátů v klidu ani v následujících staletích. Pravdu se snažil objasnit roku 1749 pražský augustinián P. Eliáš Sandrich – P. Athanasius ve své práci *Dissertatio historicocritica*. Příčina smrti je zde opět zastoupena verzí o nevyzrazení zpovědního tajemství, avšak píše i o tom, že oba Janové jsou totožní.

Ani Josef Dobrovský se ke konci 70. let 18. století nezapomene pozastavit nad otázkou Jana Nepomuckého. V roce 1779 nechává otisknout svou kritiku svatojánské legendy. Nevěřil jak v relikvii nepomucenského *jazyka*, tak v existenci dvou Janů. Dle jeho mínění existoval jen jeden, a to generální vikář Jan z Pomuku, který byl umučen k smrti kvůli potvrzení volby kladrubského opata, a ne kvůli nevyzrazení zpovědního tajemství. V téže době je vysloven i názor, že žádný sv. Jan Nepomucký nikdy nežil. Gelasius Dobner se v roce 1784 svatojánské legendy naopak zastává. Hovoří o tom, že vše je chyba mylného letopočtu v kanonizační bule.

Dále se nepomucenskou legendou zabývali i Jakub Arbes, Jan Herben či František Michálek Bartoš. V roce 1962 však vyslovuje svůj kritický názor Paul de Vooght. Sv. Jan Nepomucký je vymyšlenou postavou. Avšak reálná osoba, generální vikář Johánek z Pomuku, nemůže obsadit jeho místo, neboť důvod jeho smrti, tedy vyzrazení zpovědního tajemství, je také vymyšlený. Tudíž neexistuje ani jeden, jak generální vikář Jan z Pomuku, tak ani zpovědník Jan Nepomucký.

20. Nenávist a pochyby

Ani nepomucenský kult nebyl ušetřen lidské nenávisti. Nebylo možné se tomuto vyhnout, neboť přesycenost jeho osobou byla vskutku celosvětová. Hlavně kvůli nesčetným oslavám, vyobrazením a vlastně všeho dění kolem. Již večer, když došlo ke kanonizaci, byla vytvořena jakási antilegenda pro pobavení, kde Jan Nepomucký vystupuje jako alkoholik, který nejen, že má tu možnost zpovídat královnu, ale zároveň s ní páchá nekalé věci o temných večerech. Slovenský biskup Daniel Grman vyslovil tento názor veřejně roku 1729. K tomu dodal, že nalezená relikvie - jazyk není člověka, ale psa.

Nemálo listů proti Janu Nepomuckému bylo vytištěno v Sasku. Tyto listy si našly mnoho čtenářů, a to hlavně v nekatolických oblastech, jako byly Náchod či Litomyšl.

Docházelo i k znesvěcení soch znázorňujících postavu svatého Jana Nepomuckého. Například v Hlinsku odnesli sochu z místního náměstí do hospody, kde jí kolem krku pověsili pivní sklenice. Dalším příkladem mohou být Černožice u Jaroměře roku 1717. *Jedenáctiletý Jan Kačírek ušpinil sochu blátem a vložil jí do ruky kytici kopřiv s přáním: Janku, tu máš kytku, abys měl k čemu vonět. Jeden z Kačírkových kamarádů urazil světci ruku s krucifixem a hodil ji do Labe. Další mu strkal do úst klacek, což odůvodňoval slovy: Janku, já ti udělám větší hubu, abys mohl lépe jíst. Krmení sochy obstaral opět Kačírek, který nebohého světce cpal bahnem. Devítiletý Černý se pokusil mučedníka oholit, píchal ho nožem do zadku a urazil mu nos. Václav Tomášek řečený Vaněk házel na zohavenou sochu kamení a shnilé zeli. Co bysme se mu klaněli, usoudil potom, takovému maňasovi, co hledí jak dráb z lesa. Vaňkovi kamarádi ubohého světce pravidelně mlátili klacký a bičí, zahrnovali ho posměšky a jistý Štěpán Řehák ho nakonec omazal vlastními výkaly.*⁴⁶

Podobné případy se vyskytovaly i nadále. Omezovaly se jen na pár posměšků, vulgarit či znesvěcení soch Jana Nepomuckého. Tyto útoky nemohly kultu Jana Nepomuckého uškodit.

Legenda Jana Nepomuckého však byla postupně zpochybňována. Zpočátku vinou samotných katolíků. Všechno začalo kolem roku 1752. Pražský světící biskup Václav Vokoun potřeboval určité listy z Vatikánské knihovny. Spolu s nimi mu však byla díky bibliotékáři Giuseppovi Simone Assemanovi náhodou doručena i žaloba na Václava IV. psána Janem z Jenštejna, která byla sepsána roku 1393. Tento veledůležitý list byl předán vzdělanci Eliášovi Sandrichovi⁴⁷ Biskup zjišťuje, že není v žalobě ani jednou uveden důvod smrti Jana Nepomuckého jako zpovědníka. Sandrich si tudíž uvědomuje omyl, k němuž došlo, neboť

⁴⁶ Vlnas 1993, 196

⁴⁷ Známý především vydáním Kristiánovy legendy roku 1767.

Jana Nepomucký byl neustále uctíván právě pro nevyzrazení královnina zpovědního tajemství. Sandrich okamžitě tuto žalobu uschoval.

Když roku 1780 umírá císařovna Marie Terezie končí, spolu s její vládou i katolická cenzura. Díky tomu se řada intelektuálů snažila podrobit kritice barokní literaturu. Jejich platformou se stal časopis *Bič na kazatele*, později přejmenovaný na *Kritiku kázání*. Téma Jana Nepomuckého vstoupilo na stránky tohoto časopisu roku 1782. Tehdy proti sobě stáli křižovník Reichel a rytíř František Guolfinger ze Steinsberku. Reichel prý ve svém kázání z 16. května příliš upozorňoval na krutost Václava IV., přičemž by udělal lépe, kdyby si daného panovníka vážil a ne, aby ho odsuzoval. Podobné kázání se konalo o rok později. Tentokrát byl autorem kázání František Expedít Schönfeld a kritikem osobnost ukrytá pod iniciálami M.D. Několik odborníků však později potvrdilo, že se jednalo o profesora Michaela Dornika. Ten nejen že popírá existenci dvou Janů, zároveň i hovoří o tom, že Jan Nepomucký nebyl sám, kdo byl u krále Václava IV. vyslýchán. Výslech to údajně musel být ničím neobvyklý, neboť Václav IV. by se nedopustil ničeho proti zákonu, ani proti Bohu. Podivné bylo tvrzení, že pokud byl Jan Nepomucký i kazatel, tak jeho kázání byla potupná, neboť se ani jedno z nich nedochovalo. To nenechalo chladným jak Schönfelda, tak i dalšího anonymního autora díla zvaného *Kritické úvahy o recenzi a umělých kritických poznámkách pana M. D. o latinské oslavné řeči ku svátku svatého Jana Nepomuckého, držené zákupským panem děkanem ze Schönfeldu 25. května na Skalce*. Zde se autor obrací opět k Janu z Krumlova a Pavlovi Žídkovi. Do pomalu se rozvíjejícího sporu se zaplétá i Guolfinger ze Steinsberku, který jako první souhrnně obhájí existenci jednoho Jana. To se odráží ve snaze zastánců mučedníka zpovědního tajemství obhájit zas jejich verzi, avšak tentokrát bez větších úspěchů. Do sporu tak přibývají další obhájci a kritici.

Jedním z nich byl i Job Felix Dobner, neboli Gelasius a Sancta Catharina. Ten dodává několik dalších argumentů ve prospěch odpůrců nepomucenské legendy. Bravurně dokázal prokázat nespolehlivost *Kroniky* Václava Hájka z Libočan. Gelasius píše roku 1784 zároveň latinsky a německy rozpravu s názvem: *Důkaz o umučení Jana Nepomuckého pro zpovědní tajemství*. Hovoří o tom, že se kanonizační bula zmýlila jen v osobě, nikoliv ve věcech ostatních. Jan Nepomucký opravdu zemřel roku 1393, zemřel pro zpovědní tajemství druhé ženy Václava IV. Žofie. Co se týkalo výslechu, tak ostatní, kteří se ho účastnili, měli jen souhlasit se založením nového biskupství. Proč však nikdo o mučedníkově zpovědním tajemství nepsal, zdůrazňuje Dobner tím, že za náboženských válek nepsal kromě nedůvěryhodných husitů nikdo. Proto se první zmínky o Janu Nepomuckém dočteme až u Pavla Žídka. Ozývá se i Josef Dobrovský, který naopak tvrdí, že pravým důkazním

materiálem je žaloba Jana z Jenštejna. Proti Dobnerovi, ale i trochu proti Dobrovskému však zaútočí i zemský historiograf František Pubička. Roku 1790 vydává spisek *Obrana cti svatého Jana z Pomuku proti dvěma druhům nových pisálků*. Jeho cílem je dokázat existenci dvou Janů, dále utvořit nedůvěryhodnou Jenštejnovu žalobu a jako důkaz uvádí malbu Jana Nepomuckého, kde je zachycena mrtvola Jana Nepomuckého ihned po nalezení, tedy 20. května 1383. Posléze se ukázalo, že obraz je podvrh, neboť obraz nebyl namalován v den Nepomuckého smrti, nýbrž až v roce 1730.

Dalším obdobím, které ublížilo kultu Jana Nepomuckého, byly osvícenské reformy. V té době nemohly být kvůli hrozbě požáru zapalovány svíčky jak u soch, tak u oltářů Jana Nepomuckého. Byly zakázány i noční pobožnosti, či nesení obrazů svatých během průvodů. Došlo ke zrušení všech náboženských bratrstev, čímž zanikla i ta, která se slavila Jana Nepomuckého, například voršilků či cisterciáků. Situaci trefně popsal zednický mistr František Vodrážka ze Zbraslavi: *Na to roku 1787 byl ten klášter prodanej na cukrovou fabriku i s tím kostelem za sumu 1250 zl. a co prelát ostával, ten díl ostal pro ouřadníky. Však kdo duchovní pamatujev tom klášteře, každej řek, že dobře bylo. Nejčko ta vrchnost nehledí lidem co dobrého udělat.*⁴⁸

Obhajoba dvou Janů se přetrvává i během následujících let a výjimečně i ve 20. století. Obhajovateli byli například Jan Nepomuk Zimmermann či roku 1920 Vojtěch Sternberg.⁴⁹

Další stín na Jana Nepomuckého vrhá Ferdinand Břetislav Mikovec, a to svou edicí *Husových dopisů z Kostnice*, vydanou roku 1849. Zde vyslovuje tvrzení, že zpovědníkem Václavovy manželky Žofie byl Jan Hus a že po bitvě na Bílé hoře bylo nutné vymazat jméno Jana Husa z obecného povědomí, neboli nahradit ho Janem Nepomuckým. Z toho pak velmi jednoduše vyvodil, že Jan Nepomucký vlastně vůbec neexistoval.

O něco podobného se snažil i Otto Ábel v díle *Legenda o svatém Janu Nepomuckém*. Ta byla poprvé vydána v Berlíně roku 1855. Co se týká detailů v jeho díle, jsou unikátními poznatky o českých reáliích a pramenech. Avšak Jan Nepomucký byl dle něj vytvořen proto, aby zastínil památku Jana Husa. Za základ si opět bere Hájkovu *Kroniku*, kterou velmi silně kritizuje. Příčinu smrti Jana Nepomuckého jako zpovědníka vysvětluje tím, že si ji Židek vymyslel, aby tak vyjádřil nenávisť husitů právě ke zpovědi. Hovoří zde o tom, že Jan Hus se jednoduše proměnil v Jana Nepomuckého. Jan Hus byl totiž jak kazatel, tak i zpovědník.

16. květen byl původně mezi protestanty zasvěcen památce Jana Husa, ale na tento den připadal posléze svátek Jana Nepomuckého. Dalším důkazem podle Ábela bylo to, že byly

---

⁴⁸ Vlnas 1993, 219

⁴⁹ Katolický svět v téže době uznává existenci pouze jednoho Jana Nepomuckého.

přetesaný všechny sochy Jana Husa v sochy Jana Nepomuckého.

Až roku 1872 na toto reaguje slezský historik Eduard Reimann. Ten souhlasí s tím, že celý proces kanonizace byl utvořen na základě podvodu. Popírá ale, že byl Jan Nepomucký vytvořen proto, aby zastínil Jana Husa. Byl údajně uměle stvořen z důvodů jiných, a to proto, aby potřel německé luteránství, které bylo v té době v Čechách značně rozšířené.

Rodí se nepomucenská antilegenda, která však už nepátrá po pravdivé historii, ale snaží se být prostředkem boje politického. Vznikají dva názory týkající se osoby svatého Jana Nepomuckého.

Ti, kteří vyjadřovali odpor vůči Janu Nepomuckému, však současně využívali jeho slávy. Veškeré události, které počítali s masivní účastí, byly přesunuty na polovinu května. To přispělo k posílení kultu Jana Nepomuckého, neboť v den svatojánské poutě se odehrálo nemálo významných situací, jako bylo například položení základního kamene Národního divadla. Významné události jakoby posilovaly celonárodní úctu k Janu Nepomuckému.

Jednou z dalších příležitostí k celonárodní manifestaci byl návrat ostatků Jana Nepomuckého ze Salzburku v roce 1866. Tato událost vyvolala další vlnu pochybností.

Poctivou prací několika historiků a katolických badatelů dochází na sklonku 19. století ke zjištění nových poznatků o životě Jana Nepomuckého. Ten se prý, jak bylo známo z barokní legendy, nejmenoval původně Jan Hasil, nýbrž Jan Velflínův. Dále došlo i ke zjištění, že Jan Nepomucký půjčoval peníze s tím, že pokud nebudou vráceny, zaslouží se o vyobcování hříšníka z církve. Tyto nové poznatky však zároveň sloužili i odpůrcům jeho kultu, kteří z postavy Jana Nepomuckého vytvořili pochybnou karikaturu. Roku 1907 na toto téma reaguje i politik T. G. Masaryk slovy: *Tento Nepomuk skoupým a po penězích dychtícím mnohoobročníkem byl, jen přitom lichvaril a dlužníkům liknavým způsobem klatby hrozil.* „A tu, potkalo Řím neštěstí, že za svatého prohlášený muž ani nežil.“⁵⁰

28. října 1918 vzniká první Československá republika. I tato událost má nemalý vliv na vývoj nepomucenského kultu. Tato republika byla ideologicky chápána jako dovršení české reformace. K dalšímu útoku na kult Jana Nepomuckého dochází 15. května 1919. Články Jana Herbena vydané v *Národních listech* v roce 1920, jimiž zasadil nemalou ránu nepomucenskému kultu, podnítily mnoho dalších akcí. Docházelo k ničení soch, křížů, piet a ostatních kulturních církevních památek, spolu se svatojánskými sochami. Jinými slovy, byla podnícena nová obrazoborecká vlna. V této souvislosti se vyskytlo několika novodobých zázraků Jana Nepomuckého: *V Dobrovicích se při kácení sochy údajně zřítilo lešení a zabilo*

---

⁵⁰ Vlhas 1993, 242

*malého chlapce, takže se obrazoborci dostali do kriminálu. Jinde se v rodině, jež se účastnila bourání plastiky, zastřelil dospělý syn.*⁵¹ Docházelo k násilným činům na sochách. Někde je lidé ničili během dne, jinde je zohavovaly tajně večer. Kdo by řekl, že Jan Herben dokázal svými slovy takové masové šílenství. Dle Herbenovy interpretace byl Jan Nepomucký Němec, sok lidového krále Václava, či nepřítel českého národa.⁵²

---

⁵¹ Vlnas 1993, 245

⁵² V moderní době je asi nejvíce kritizující dílo Jiřího Šotoly z roku 1978 *Svatý na mostě*. Svátý Jan Nepomucký je zde zobrazován jako bezideový zbabělec či myš, kterou dal král milostivě utopit. Církev ho jen našla a oblékla. Co dokáže pár vyslovených slov či několik řádků na papíře...

21. Závěr

Svatojánská legenda nese typické rysy barokní legendy. Byla budována po dvě staletí, aby jí následně několik jedinců přeformulovalo natolik, až se podařilo vytvořit dvě historické postavy místo jedné. Život sv. Jana Nepomuckého byl nejvýrazněji zachycen u Václava Hájka z Libočan v jeho *Kronice české* a u Bohuslava Balbína v jeho životopise Jana Nepomuckého, který byl sepsán mezi léty 1670 – 1671. Jejich poznatky, které vycházely z děl starších literátů, jsou však plné fikcí a omylů, které se velmi rychle upnuly na postavu Jana Nepomuckého, a tak po další dlouhá staletí obohacují již tak pestrý život sv. Jana Nepomuckého. Nejvýraznějšími odlišnostmi mezi pravdou a fikcí bylo datum úmrtí Jana Nepomuckého, na čemž má veliký podíl právě Bohuslav Balbín. Legenda o Janu Nepomuckém je typickým produktem barokní hagiografie, vzhledem k tomu, že vznikla se značným časovým postupem, odchýlila se od reálné postavy Jana Nepomuckého a historické skutečnosti a zdůrazňuje především zázraky, zachování zpovědního tajemství a význam oběti v politicky nestabilní době.

Závěrem připomeňme českou svatojánskou modlitbu:

*Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi svojí ruku, ať nám Bůh dá, co dal tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě!*⁵³

---

⁵³ Borovský, K. H.: Epigramy - 1966

22. Použitá literatura

1. Bauer, J.: Čeští světci a kacíři. Brno, MOBA 2006. ISBN 80-243-2221-8
2. Beckovský, J. F.: Poselkyně starých příběhů. Praha 1879 – 1880
3. Borovský, K. H.: Epigramy. Praha, Odeon 1966.
4. Florentová H., Kopecký, V.: Evropští světci v umění a legendách. Praha, GRANIT 2004.
5. Kalista, Z.: České baroko. Praha, ELK a. s. 1941
6. Kolár, J.: Kronika česká : výbor historického čtení. Praha, Odeon 1981.
7. Kolektiv autorů.: Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918. Praha, LIBRI 1993.
8. Legenda [online]. Poslední revize 2.6. 2008 [cit. 16. 6. 2008]. Dostupné z : <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Legenda>>
9. Novotný, A.:Biblický slovník. Praha, Kalich 1956.
10. Porák, J., Kašpar, J.: Ze starých letopisů českých. Praha, Svoboda 1980.
11. Sochy na Karlově mostě. [online]. Poslední revize 20.6.2008 [cit. 5.7.2008]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sochy_na_Karlov%C4%9B_most%C4%9B>
12. Spěváček, J.: Václav IV. Praha, Svoboda 1986.
13. Svatý Jan Nepomucký [online]. c2007, poslední revize 17.1.2007 [cit. 16. 6. 2008]. Dostupné z : <<http://www.sjn.cz/vypis.php?rubrika=183>>
14. Toufar P.: Kruté příběhy z české historie. Brno, MOBA 2005.
15. Vlček, E.: Jak zemřeli. Praha, Academia 1993.
16. Vlček, E.: Osudy českých patronů. Praha, České katolické nakladatelství 1995.
17. Vlnas, V.: Jan Nepomucký česká legenda. Praha, Mladá fronta 1993.

23. Seznam příloh

- I. Příloha č. 1: Socha sv. Jana Nepomuckého na náměstí města Nepomuk.
- II. Příloha č. 2: Na místě rodného domku Jana Nepomuckého stojí od 1. pol. 18. století barokní chrám sv. Jana, postavený slavným stavitelem Kiliánem Ignácem Dientzrnhoferem.
- III. Příloha č. 3: U vchodu do chrámu sv. Jana byla dne 29. března 2008 odhalena pamětní deska k významnému 650. výročí umučení sv. Jana Nepomuckého. Nápisy na desce jsou zvětšeny zlatým písmem ve dvanácti jazycích, jako symbol dvanácti apoštolů. Je zhotovena z červené africké žuly.
- IV. Příloha č. 4: Hlavní oltář v chrámu sv. Jana zdobený sochou sv. Jana z roku 1848.
- V. Příloha č. 5: Skleněná socha umístěná v galerii města Nepomuk při expozici sv. Jana Nepomuckého. Byla zhotovena v roce 2003 Vladimírou Tesařovou.
- VI. Příloha č. 6: Kaplička svatého Jana Nepomuckého v Nepomuku. Byla postavena roku 1879 okolo barokní sochy světce z pol. 18. století.
- VII. Příloha č. 7: Sv. Jan Nepomucký.

I. Příloha č. 1

II. Příloha č. 2

III. Příloha č. 3

IV. Příloha č. 4

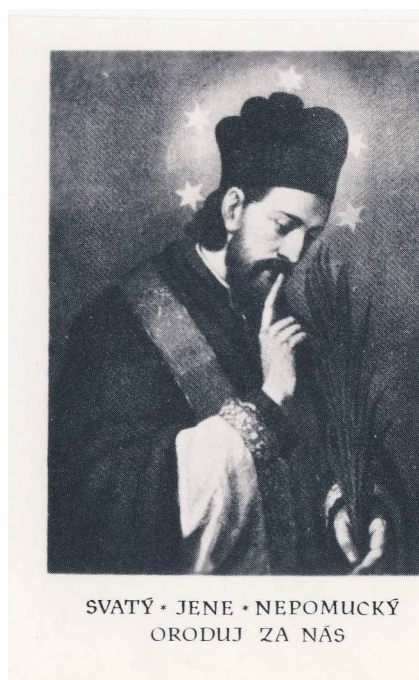

V. Příloha č. 5

VI. Příloha č. 6

VII. Příloha č. 7